

3. YARGIDA DURUM TESPİTİ DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI

3.1. YARGININ KAVRAMSAL TANIMI

Yargının kavramsal tanımı aşağıda uyuşmazlık kavramı ve uyuşmazlıkların çözümü, devlet ve devletin cezalandırma yetkisi perspektiflerinden bakılarak yapılmıştır.

3.1.1. UYUŞMAZLIK KAVRAMI VE UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

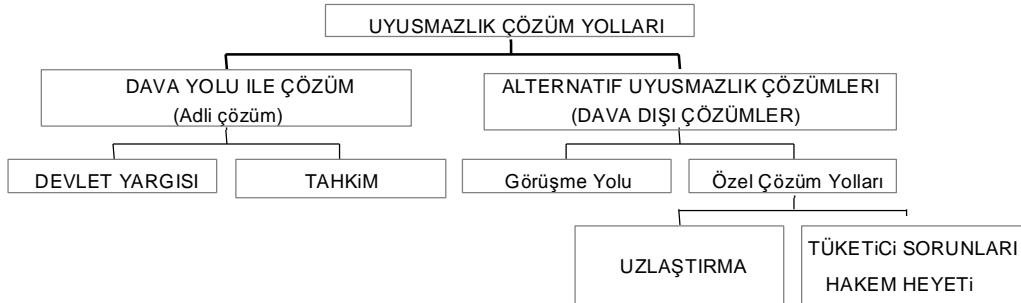
Aralarında önceden bir ilişki bulsun ya da bulunmasın, insanlar arasında uyuşmazlık çıkmadıkça, çözüm ihtiyacı da duyulmaz. Uyuşmazlık çıktığı takdirde, bunun çözüm ihtiyacı da kendini hissettirir. Hukukun çeşitli alanlarındaki kanunlarla; Medenî Kanun, Ticaret Kanunu, Bankalar Kanunu gibi kanunlarla farklı hukukî ilişkilerin düzenlenmesi ve uyuşmazlıkların ortaya çıkmasının önlenmesi amaçlanırken, yargılama hukuku kuralları ile çıkabilecek uyuşmazlıkların yargısal çözümü hedef alınır. Hukukî bir kavram olarak düşünüldüğünde, uyuşmazlık insanlar, yani gerçek kişiler arasında çıkabileceği gibi, gerçek kişilerle tüzel kişiler arasında yahut tüzel kişiler arasında da çıkabilir. Ancak, uyuşmazlığın toplumsal gerçeklik yönü öne çıkarıldığında, insanlar arasında oluşan ve ortadan kaldırılması gereği duyulan olumsuz bir etkileşim olduğu farkedilir.

Anlaşmazlık (niza), sulh yolu ile çözülemeyen bir uyuşmazlığı (ihtilâfı) ifade eder. Uyuşmazlık (ihtilâf) ise, bir hakkın varlığı, kapsamı veya sonuçları üzerinde ortaya çıkan anlaşmazlıktır. Uyuşmazlığın sulh yolu ile çözümlenememesi durumunda, bir çekişme (münazaa) halini alarak dava veya tahkim konusu olur. Görüldüğü gibi, uyuşmazlık ve dava kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Dava bir uyuşmazlığın halli için devlet yargısına, yani mahkemelere başvurmayı ifade eder.

Hukuk düzeninin (yargılama kuralları ile) çözmeyi amaçladığı uyuşmazlık, mahkemenin yönetimi altında, usul kurallarına göre yürütülen bir diyalogdur. Mahkemenin uyuşmazlık çözüm sürecini yönetimi, usul tipine göre çok veya az aktiftir. Mahkeme, soruşturma (tahkik) usulünde çok aktif; "common law"ın mücadele (karşılıklılık) sisteminde (adversary system) en az aktiftir.

Uyuşmazlıklar türlü şekillerde çözülebilir: Tarafların mahkemeye gitmeden vardıkları bir sulh anlaşması, arabuluculuk veya uzlaştıma yolları sistemimizdeki dava dışı çözüm yollarındandır.

Hukuki Uyuşmazlık Çözümleri

Kuzey Amerika'da, özellikle ABD'de hâkimin tarafları anlaşma yoluna sevkettiği *pretrial c* gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yolları geniş uygulama alanı bulmaktadır.

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

Türkiye’de de Tüketicinin Korunması Kanunu ile belirli miktarın altındaki uyuşmazlıklarda dava yoluna gidilebilmesi için öncelikle hakem heyetine başvurulmuş olması koşulu aranmaktadır. Belirlenen değer altındaki uyuşmazlıklar mahkeme önüne geldiğinde, hâkim daha önce hakem heyetine gidilip gidilmediğine bakar. Burada kanun yeni bir çözüm yolu öngörmüştür. Tüketicinin Korunması Kanunu ile sistemimizde ilk defa yargılamanın önüne yargı dışı bir mekanizma getirilmiştir. Heyetin amacı, tarafların uzlaşmasını sağlamaktır. Bu uzlaşmanın sağlanması halinde taraflar, dava açmaktan vazgeçebilirler. Böylece dava açmayı önleyici bir amacın da söz konusu olduğu söylenebilir. Bu yönü ile sistem, davaya göre alternatif bir çözüm yoludur.

Ne var ki, aşağıda sözü edilen uzlaştırma ve arabuluculuk yöntemleri bir yana bırakılacak olursa, Türkiye’de asıl uyuşmazlık çözüm yöntemi dava yolu olup, tahkim dışında, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ciddi bir uygulama alanı bulamamıştır. Bu noktadan hareketle, uyuşmazlık çözümü problemini yargısal çözüm olarak esas almak gerekir.

Uzlaştırma ve arabuluculuk hak uyuşmazlıklarının çözümünde devlet yargısına alternatif oluşturan başlıca yöntemlerdir. Aynı şekilde menfaat uyuşmazlıklarının çözümünde de ilk sırada yer alırlar. Latince (conciliare) kelimesinden gelen uzlaştırma, “bir araya getirme”, “düşüncede birleştirme” anlamlarına gelmektedir. Uzlaştırmada, uyuşmazlığın çözümüne yardımcı olan üçüncü kişi, uyuşmazlığa tarafların bizzat kendilerinin çözüm bulmaları için çalışır. Bu bağlamda görüşmeler sırasında taraflara yol gösterip uyuşmazlık konusunda bilgi verir. Uzlaştırmaya çok benzeyen arabuluculuk ise, latince (mediare) “ara pozisyonda bulunma” sözcüğünden gelmektedir. Bu çözüm yönteminde uyuşmazlığın çözümüne yardım eden üçüncü kişi daha aktif bir rol oynamakta, taraflara uyuşmazlığı çözdürmeye çalışmanın ötesinde, onlara çözüm önerileri getirerek kendisi de uyuşmazlığın çözümüne katılmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, uygulamada uzlaştırma ile arabuluculuk arasındaki fark giderek kaybolduğu için, her iki kavramın birlikte ya da birinin diğerinin yerine kullanılabilirdiği görülmektedir.

Uzlaştırma ve arabuluculuk, barışçı çözüm yolları olarak nitelendirilir. Çünkü, genellikle başvurunun da ihtiyari olduğu bu çözüm yöntemleri sonucunda üçüncü kişinin getirebileceği çözüm önerileri taraflar açısından bağlayıcı nitelik taşımamaktadır. Uyuşmazlıkların uzlaştırma ve arabuluculuk gibi barışçı yöntemlerle çözümlenmesi özellikle tarafların ekonomik, sosyal ve hukukî olarak süreklilik gösteren bir ilişki içinde buldukları durumlarda önem taşır. Bu tür ilişkilere örnek olarak, tacirler arasında süreklilik gösteren iş ilişkilerini, tacirlerle tüketiciler arasındaki ilişkileri, ailede eşler arasındaki ilişkiyi ve işçi işveren ilişkilerini göstermek mümkündür. Anılan türde bir ilişki içinde bulunan taraflar arasında, uyuşmazlıkların mahkemede yargıcın vereceği kararla sonuçlandırılması, o an için uyuşmazlığı hukukî olarak sona erdirse de, sonucun adil olduğu konusunda taraflar birlikte ikna olmamışsa, çekişme sosyolojik anlamda sona ermemekte, tarafların uyumlu bir şekilde aralarındaki ilişkiyi sürdürmelerini zedeleyerek yeni hukukî uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Uzlaştırma ve arabuluculuk hizmetinin bir kişi ya da kurum tarafından verilmesi mümkündür. Bu bağlamda özel hukuk alanında bazı kişi veya kuruluşlarca, ya da devlet tarafından oluşturulmuş uzlaştırma ve arabuluculuk kurumları söz konusu olabilir. Bu çözüm yönteminde uyuşmazlık taraflarının adil olduğuna inandıkları asgari bir ortak noktada birleştirilmeleri esas olduğu için, hizmeti verecek olan kişilerin kişiliği, bilgisi ve yetenekleri büyük önem taşır.

Türk hukuk sisteminde uzlaştırma ve arabuluculuk kurumunun tipik örneğini, toplu iş sözleşmeleri yapılırken pazarlık aşamasında işçi ve işveren tarafları arasında çıkan menfaat uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde başvurulması zorunlu bulunan uzlaştırma ve arabuluculuk oluşturmaktadır. Bu çerçevede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak görev yapan Resmî Arabuluculuk Dairesi Başkanlığı altında bir örgütlenmeye gidilmiş ve resmî arabuluculuk esasları belirlenmiştir. Türk iş mevzuatına göre toplu pazarlık aşamasında anlaşamayan işçi ve işveren uyuşmazlığının giderilmesi için, grev ve lokavt gibi mücadeleci çözüm yollarına başvurmak zorundadır. Ancak, arabulucunun öngöreceği çözüm önerisi taraflar için bağlayıcı değildir.

3.1.2. DEVLET VE CEZALANDIRMA YETKİSİ

Cezalandırma yetkisi sadece Devlete aittir. Kişilerin kendilerine karşı işlenen suçların faillerini kendilerinin takip etmesi ve cezalarını yine kendilerinin vermesi söz konusu değildir. Aksi takdirde, toplumsal düzenin yerini kargaşa alır; kişi güvenliğinden ve hürriyetinden bahsedilemez.

Bu bağlamda, Kanun Koyucu, toplumsal düzeni ihlal eden kimi fiilleri "suç" olarak niteleyip, düzenler. Bu fiillerin işlendiği şüphesi ortaya çıktığında, bunun, Devletin yetkili makamları tarafından soruşturulması, şartları varsa yine Devletin mahkemelerinde ceza davası açılması ve sonuçta, hakkında ceza davası açılan kişinin üzerine atılı suçu işlediği sabit olursa, kanunda yazılı ceza ile cezalandırılması gerekir. Böylece hem suç fiili ile bozulan toplumsal düzen onarılmış hem de suç işlemeyi planlayan kişilere, işlenen suçların cezasız kalmayacağı gösterilmiş ve bu kişiler caydırılmış olur.

3.2. KUVVETLER AYRILIĞI VE YARGI

Bir Devlette, üç erk (kuvvet) vardır: Yasama, yürütme, yargı. Çağdaş bir demokraside bu üç erk, ayrı kurumlarda toplanmıştır. Böylece bunların birbirini denetlemesi ve dengelemesi mümkün olur; kişi hak ve hürriyetleri güvene kavuşur. Sözü geçen üç erkten yargı erkinin yasama ve yürütmeyi denetleyebilmesi ve bireylerin hak ve hürriyetlerini güvenceye kavuşturabilmesi için, yasama ve yürütme erklerinden bağımsız olması zorunludur. Başta Anayasa olmak üzere, milletlerarası anlaşmalar ve kanunlarla güvence altına alınan yargı bağımsızlığı, kısaca, devlet yönetiminde hangi konum ve güçte olursa olsun hiçbir kurum ve kişinin, mahkeme ve hakimlere emir verememesi, telkinde dahi bulunamaması ve yargıyı baskı altına alacak davranışlarda bulunamaması demektir.

3.2.1. YARGI-YASAMA İLİŞKİSİ

Anayasamızda (md. 138) yargının, yasama organı karşısındaki bağımsızlığını temin amacıyla çeşitli tedbirler yer almaktadır. Buna göre, görülmekte olan bir dava hakkında yargı yetkisinin kullanılmasıyla ilgili yasama meclisinde soru sorulamaz, görüşme yapılamaz ve herhangi bir beyanda bulunulması yasaktır. Yasama organı ve mensupları da dahil hiç bir organ, makam veya kişi, yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili mahkeme ve hakimlere emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Yasama organı, mahkeme kararlarına kayıtsız ve şartsız uymak zorundadır.

Yasama organı üyeleri, üzerlerindeki bu sorumluluğun bilincinde olarak davranmalı ve Meclis çalışmaları dışında da, görülmekte olan bir dava veya yürüyen bir soruşturmada yargıyı etkileyecek, üzerinde siyasi veya toplumsal baskı yaratacak açıklamalardan kaçınmalıdır.

3.2.2. YARGI-YÜRÜTME İLİŞKİSİ

Anayasamıza göre (md. 138) yürütme organı da yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili mahkeme ve hakimlere emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Yürütme organı da elbette, mahkeme kararlarına kayıtsız ve şartsız uymak zorundadır.

Yargının özellikle yürütme organına karşı bağımsızlığının sağlanabilmesi için hakim ve savcıların özlük haklarının teminatlı olması zorunludur. Çünkü hakim ve savcıların işlemlerinin denetimi, terfi ve tayinleri, görevden uzaklaştırılmaları ve haklarında disiplin cezası uygulanması yürütme organının yetkisine verilirse, yargı bağımsızlığından söz edilmesi imkansız olur. Bu Anayasamız (md. 159), Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na yer vermiştir. Kurul'un te sayısı 7'dir. Bu yedi üyelikten 3 üyelik Yargıtay, 2 üyelik Danıştay hakimlerine ayrılmıştır ve Danıştay, ayrı ayrı, kendi mensupları arasından, sahip oldukları kontenjanın 3 misli aday Danıştay, 6 aday ise Danıştay mensubu) Cumhurbaşkanına sunarlar. Cumhurbaşkanına

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

arasından seçimini yaparak Kurul üyesi olarak görevlendirir. Kurul'un 5 yüksek hakimden oluşan üyeleri dışındaki kalan 2 mensubu, Adalet Bakanı ve Adalet Bakanlığı Müsteşarıdır. Adalet Bakanı, Kurul'un başkanıdır.

Hakim ve savcılarının bağımsızlığının en büyük teminatı olan bu Kurul'un oluşumunda yürütme organının temsilcilerinin yer alması ağır şekilde eleştirilmektedir. Ancak bunun dışında, yargı bağımsızlığı açısından belki de daha sakıncalı olan durum, Kurul'un kendi sekreteryasının ve teftiş elemanlarının bulunmamasıdır. Hakim ve savcılarının denetimi, Adalet Bakanlığına bağlı Adalet Müfettişleri tarafından yapılmaktadır. Bunların hazırladıkları raporlar Kurul'a sunulmakta ve hakim ve savcılarla ilgili her türlü özlük işlemine esas teşkil etmektedir. Adalet Müfettişleri hakim sınıfındadırlar. Bu nedenle bağımsızlık ve teminatlara sahiptirler. Ancak kürsü hakimi olarak başkentte görevlendirilmeleri için uzun yıllar kıdem almaları ve yüksek siciller getirmeleri gerektiği halde, Adalet Bakanlığı müfettişi sıfatıyla Bakanlıkta görevlendirilmeleri, Adalet Bakanının emri ve kendilerinin rızasıyla gerçekleşmektedir. Asıl kadroları, ülkenin kıdemlerine uygun çeşitli yerlerinde devam eden bu müfettişler, Bakanlıkta geçici olarak görevlendirmekte ve süre sonunda görevlendirme uzatılmaz ise kadrolarındaki görevlerine geri dönmektedir.

Adalet, devletin temelidir. Bu temel, ağır bir sorumluluk olarak hakim, savcı ve avukatlarımızın dürüst ve erdemli kişiliklerinde yükselmektedir. Ancak sistemin bünyesinde yer alan ve yargı bağımsızlığı üzerine soru işaretleri konmasına neden olan kusurlar giderilmediği sürece, kişi hak ve hürriyetlerinin yargısal güvencede bulunduğunu söylemek kolay olmaz. Hakimin bağımsızlığı onun kişisel cesaretine bağlı kılınırsa, kendi koyduğu kurallara önce kendi saygı duyan, hukuku herşeyin üzerinde kabul eden hukuk devleti modeli hayata geçirilemez.

3.3. YARGILAMA HUKUKU ALANINDA MEVZUAT

Adli yargı içinde medeni yargı ve ceza yargısına ilişkin mevzuat oldukça kapsamlı olup binlerce maddeden oluşmaktadır. Medeni yargının en önemli kaynağı 1927 yılında yürürlüğe giren ve sonradan çeşitli kereler değişikliğe uğramış bulunan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunudur (HUMK). HUMK, esasen İsviçre'nin Neuchâtel (Nöşatel) Kantonu'nun 1925 tarihli Medeni Usul Kanunundan alınmıştır. Ancak Kanun yapılırken bazı bölümlerinde Alman ve Fransız Kanunlarından da faydalanılmıştır. TBMM'de halihazırda HUMK'nun çeşitli maddelerinin değiştirilmesine ilişkin çeşitli aşama ve düzeylerde çalışmalar yürütülmekte olup, bu çalışmalar ya Adalet Bakanlığı bünyesindeki komisyonlarda veya TBMM'nin ilgili komisyonlarında sürdürülmektedir.

Medeni yargınının işleyişine yardımcı olan çok sayıda Kanun, Tüzük ve Yönetmelik bulunmaktadır. 2004 sayılı İcra İflas Kanununda icra-ıflaş işlerine ilişkin davalar için özel yetki ve usul hükümleri düzenlenmiştir. Maddi hukuka ilişkin bazı Kanunlarda da (örneğin Medeni Kanun, Türk Ticaret Kanunu) medeni usul hukukuna dahil olan hükümler vardır. Kısmen ya da tamamen medeni yargıya ilişkin düzenlemeler içeren ve halen yürürlükte olan mevzuat içinde ayrıca;

-) 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu,
  -) 3402 sayılı Kadastro Kanunu,
  -) 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK),
  -) 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve Tebligat Nizamnamesi,
  -) 2797 sayılı Yargıtay Kanunu ve Yargıtay İç Yönetmeliği,
  -) 4667 sayılı Kanunla değişik 1136 sayılı Avukatlık Kanunu,
  -) 1512 sayılı Noterlik Kanunu,
  -) 492 sayılı Harçlar Kanunu,
  -) 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu,
  -) 469 sayılı Mehakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Ka
  -) 1947 tarihli Hukuk ve Ticaret Mahkemelerinin Yazı İşleri Yönetmeliği,
- sayılabilir.

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

Ceza yargısının en önemli kaynağı ise 1929 yılında yürürlüğe girmiş olan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunudur (CMUK). CMUK en son 1926 yılında tadil edilmiş olan 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu örnek alınarak hazırlanmış, ancak sonraki yıllarda önemli değişikliklere uğramıştır. Yürürlükteki CMUK'nun yerine geçmek üzere yeni bir CMUK'nun hazırlığı Adalet Bakanlığı'nca yapılmaktadır.

Ceza yargısı ile ilgili mevzuat oldukça kapsamlı olup son zamanlarda çıkarılan yeni Kanunlarla bu kapsam daha da genişletilmektedir. Yeni çıkarılan kanunlar ile birlikte, ceza yargısı ile ilgili halen yürürlükteki mevzuat içinde şunlar sayılabilir:

-) 4675 Sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu,
-) 4422 Sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu ve Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik,
-) 3682 Sayılı Adli Sicil Kanunu,
-) 2845 Sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun,
-) 2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun,
-) 38 Sayılı Tababeti Adliye Kanunu,
-) 2659 Sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu,
-) 2080 Sayılı Ceza Kovuşturmalarının Aktarılmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanması Ve Uygulanması Hakkında Kanun,
-) 2081 Sayılı Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesinin Onaylanması Ve Uygulanması Hakkında Kanun,
-) 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun,
-) 466 Sayılı Kanun Dışı Yakalanan Veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun,
-) 3005 Sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu,

Adli yargı dışında idari yargı alanında da mevzuat oldukça geniş kapsamlıdır. 1982 yılı idari yargı alanında, yeniden düzenleme yılı olmuştur. İdare ve vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri kurulmuş, Danıştay yeniden düzenlenmiş, İdari Yargılama Usulü Kanunu çıkarılmış, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu ile Uyuşmazlık Mahkemesi Kanununda önemli değişiklikler yapılmıştır. İdari yargının en önemli kaynağı 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunudur. İdari yargı mevzuatı içinde ayrıca;

-) 2575 sayılı Danıştay Kanunu,
  -) 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun,
  -) 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu,
- sayılabilir.

Askeri mahkemelerin askeri ceza hukuku alanındaki yargısal faaliyetlerini düzenleyen askeri ceza yargısına ilişkin mevzuat içinde de başlıca;

-) 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu,
  -) 1600 sayılı Askeri Yargıtay Kanunu,
  -) 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu,
- zikredilebilir.

Yargılama hukuku alanındaki mevzuat içinde ayrıca, adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözmeye yetkili bir yüksek mahkeme olarak kurulan Uyuşmazlık Mahkemesi'ne ilişkin 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşlevi Hakkında Kanun da yer almaktadır.

3.4. YARGILAMA ALANINDA İNSAN KAYNAĞI

Devletin temel yapılanması içinde, özellikle temel işlevlere göre belirlenen alanlarda, insan unsurunun en öne çıktığı işlev, yargı alanıdır. Anayasa'da yargının düzenlendiği bölümün ilk hükmü olan 138. maddenin "hâkimler" sözcüğü ile başlaması ve bu maddenin birinci fıkrasında, hâkimlerin Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm vereceklerinin ifade edilmiş olması karşısında, bu tespit anayasal anlamda da doğrulanmaktadır. Vicdanî kanaate göre hüküm vermek demek, hâkimin bir insan olarak meslekî olsun olmasının her türlü bilgi birikiminin, değer yargılarının, kişilik yapısının, toplumla ilişkilerinin ve ruh halinin, vereceği kararda etkili olacağı anlamına gelir. Bu belirleme ise, yargı alanında insan kaynağının önemini çarpıcı bir biçimde vurgulamaktadır. Kuşkusuz yargı mekanizması hâkimlerden ibaret değildir. Ceza yargılaması alanında iddia ve savunma makamları (hukukçu olarak savcı ve müdafî), hukuk yargılaması ve diğer yargı kollarında taraf vekilleri yani avukatlar yargılama sürecinin vazgeçilmez ve ayrılmaz unsurlarıdır. Ve hiç kuşkusuz yerine getirdikleri işlevle orantılı olarak hâkimde olduğu gibi birikimlerine, kişisel özelliklerine, meslekî faaliyetlerine yargılama sürecini ve onun sonucunda verilecek hükmü etkileyecek biçimde yansıtırlar.

Türk yargı sistemi içerisinde aslî insan unsuru olarak hâkimler, savcılar ve avukatlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel oluşum felsefesine uygun olarak bütünüyle profesyonellerden oluşmaktadır. Devlet yargısı içinde iddia, savunma ve yargılama üçgeni içerisinde meslekten olmayan kişilerin yer alması kural olarak söz konusu değildir. Bu durum, hukuk fakültelelerindeki öğretim (meslek öncesi eğitim) ile yargı fonksiyonunun ve bunun yerine getirilmesinin niteliği arasındaki doğrudan bağlantıyı göstermektedir. Burada, hâkim ve savcıların sınavla yapılan bir seçmeden sonra iki yıllık bir staj sonunda, avukatların ise bir yıllık bir stajla ve staj sonundaki bir sınavla mesleğe başladıklarının belirtilmesi gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel oluşum felsefesinin kendini gösterdiği diğer önemli bir nokta ise, bütün hâkim ve savcıların Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, idarî ve siyâsî organlar tarafından atama ile göreve getirildikleri hususudur.

Yargının, bir başka deyişle adalet hizmetinin insan unsuru, yalnızca hâkimler, savcılar ve avukatlardan oluşmaz. Yargısal faaliyete ilişkin her türlü dosya tutma, kayıt, tutanak, yazışma, arşiv gibi pek çok hizmetler başta mahkeme yazı işleri müdürleri olmak üzere yardımcı adalet personeli tarafından yerine getirilmektedir. Mahkeme kararına bağlanmış hakların yerine getirilmesinde ve alacakların tahsilinde icra dairesi görevlilerini de yardımcı adalet personeli arasında belirtmek gerekir. Yardımcı adalet personeli, yargılama ve karar verme faaliyetine doğrudan doğruya katılmasa da, bu alandaki işlerin yürütülmesinde vazgeçilmez bir unsurdur. Bu itibarla, söz konusu personelin seçimi ve yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

3.5. YARGININ YAPISAL TANIMI VE GENEL YARGI ŞEMASI

Yargı sisteminin genel yapılanması aşağıdaki şemada görselleştirilmiştir.

YARGI ÖRGÜTÜ ŞEMASI

ANAYASA YARGISI VE ANAYASA MAHKEMESİ	ADLİ YARGI VE ADLİ YARGI MAHKEMELERİ	İDARİ YARGI VE İDARİ YARGI MAHKEMELERİ	ASKERİ CEZA YARGISI	UYUŞMAZLIK YARGISI VE UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ	SEÇİM YARGISI	Y S

3.5.1. ANAYASA YARGISI ve ANAYASA MAHKEMESİ

Geniş anlamda anayasa yargısı, doğrudan doğruya anayasaya uyulmasını sağlama amacını güden her türlü yargı işlemini veya anayasa hukuku sorunlarının yargısal usuller içinde bir karara bağlanması sürecini ifade ederken, dar anlamda anayasa yargısından kanunların ve diğer bazı yasama işlemlerinin anayasaya uygunluğunun yargısal merciler tarafından denetimi anlaşılmaktadır. Özellikle dar ve teknik anlamı ile anayasa yargısının gelişimi ve yaygınlaşması yirminci yüzyıl ortalarında gerçekleşmiştir. Kişi hak ve özgürlüklerinin yürütme organına karşı olduğu kadar yasama organına karşı da korunması gereğinin bir sonucu olarak anayasa yargısı, hukuk devleti anlayışının yerleşmesinde ve gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Ülkemizde dar anlamda anayasa yargısı alanında faaliyet gösteren yargı organı Anayasa Mahkemesi'dir. Türk hukukunda ilk kez 1961 Anayasası ile kabul edilen kanunların anayasaya uygunluğunun denetlenmesi ile görevli olan Anayasa Mahkemesi de 1961 Anayasası ile kurulmuştur. Bugün Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu, görev ve yetkileri ve yargılama usulü konuları, 1982 Anayasası'nın 146 ilâ 153. maddeleri ile 2949 sayılı “Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun” ve Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü ile düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin görevleri, Anayasa ve 2949 sayılı Kanun'da gösterilmiştir. Buna göre, Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün şekil ve esas bakımından, anayasa değişikliklerinin ise sadece şekil bakımından Anayasa'ya uygunluğunu denetlemekle, Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini ve belirli yüksek yargı organlarının başkan ve üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini görevleri ile ilgili suçlardan ötürü Yüce Divan sıfatıyla yargılamakla, siyasî partilerin kapatılması hakkındaki davalara bakmakla, milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne karar vermekle görevli olup ayrıca, Anayasa'da öngörülen diğer görevleri yerine getirir.

3.5.2. ADLİ YARGI VE ADLİ YARGI MAHKEMELERİ

Adli yargının yapılanması aşağıdaki şemada görselleştirilmiştir.

3.5.2.1. MEDENİ YARGI

3.5.2.1.1. Sulh Hukuk Mahkemeleri

Sulh hukuk mahkemeleri, genel görevli ve birinci derece yargı organlarındandır. Bu niteliği nedeniyle, sulh hukuk mahkemeleri, her ilçede bir mahkeme olmak üzere teşkilatlandırılmıştır. İş yükünün fazla olduğu Ankara, İstanbul, İzmir gibi yerlerde ise, birden çok sayıda kurulan sulh hukuk mahkemeleri, numaralandırılmak suretiyle birbirinden ayrılmaktadır. Ancak bu şekilde birden çok sayıda kurulan ve numaralandırılan sulh hukuk mahkemeleri, aslında aynı mahkemenin daireleri sayılmakta ve o yer sulh hukuk mahkemesi olarak anılmaktadır. Sulh hukuk mahkemeleri tek hâkimli mahkemelerdendir.

Sulh hukuk mahkemelerinin görevleri, mevzuatta tek tek gösterilmiştir, bu nedenle hukuk yargılaması alanında sulh hukuk mahkemelerinin görevleri, asliye hukuk mahkemeleri gibi aslî değil, istisnaidir. Kanunlarda açıkça sulh hukuk mahkemelerinin görevli kılındığı işler dışında kalan bütün dava ve işlerde asliye hukuk mahkemeleri görevlidir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 8. maddesinde, sulh hukuk mahkemelerinin görevleri esas itibariyle sayılmıştır, bunun dışında da çeşitli kanunlarda sulh hukuk mahkemelerinin görevli kılındığı dava ve işler yer almaktadır.

3.5.2.1.2. Asliye Hukuk Mahkemeleri

Asliye hukuk mahkemeleri de sulh hukuk mahkemeleri gibi, genel görevli ve birinci derece yargı organlarındandır. Asliye hukuk mahkemelerinin, toplu mahkemeler olarak kurulması öngörülmüş olmakla birlikte, bu mahkemeler, ilgili kanunun geçici maddesine dayanılarak tek hâkimli olarak kurulmuş ve bugüne kadar yargı faaliyetini söz konusu yapı içinde sürdürmüşlerdir. Teşkilatlanma bakımından sulh hukuk mahkemeleri gibi, her ilçede bir asliye hukuk mahkemesinin bulunması esastır; ancak işi çok olan yerlerde birden fazla sayıda kurulan asliye hukuk mahkemelerinin numaralandırılması esası uygulanmaktadır.

Asliye hukuk mahkemelerinin görevi, genel olarak özel bir kanun hükmü ile sulh hukuk mahkemelerinin görevli kılınmadığı dava ve işlere bakmaktır. Bu dava ve işler, malvarlığı üzerindeki haklardan doğan dava ve işler ile şahısvarlığı üzerindeki haklardan doğan dava ve işler olmak üzere ikili bir ayrıma tâbi tutulmalıdır. Bu ayrım, özellikle malvarlığına ilişkin davalar bakımından önemlidir. Söz konusu malvarlığı üzerindeki haklardan doğan davalarda sulh hukuk mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemelerinin görev alanlarının birbirinden ayrılmasında, miktar veya değer ölçütü kabul edilmiş ve miktar veya değeri dörtyüz milyon lirayı aşan davalarda asliye hukuk mahkemelerinin görevli olduğu hükme bağlanmıştır. Şahısvarlığı üzerindeki haklardan doğan davalar bakımından ise, asliye hukuk mahkemeleri genel görevli yargı organıdır. Herhangi bir kanun hükmü ile sulh hukuk mahkemelerinin yetkili kılınmamış olduğu şahısvarlığı haklarından doğan bütün davalar, asliye hukuk mahkemelerinin görev alanı içinde yer almaktadır.

3.5.2.1.3. Asliye Ticaret Mahkemeleri

Ticaret mahkemelerine Cumhuriyetin ilânından sonra yargı sistemi içinde yer verilmiştir. Ticari dava ve işlerin yoğun olduğu Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin, Bursa, Adana, Antalya il merkezleri ile Kadıköy, Karşıyaka, Beyoğlu gibi ilçelerde, yalnız ticari dava ve işlere bakmak üzere ayrı ticaret mahkemeleri kurulmuştur. Ancak, günümüzde halen ayrı bir ticaret mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ticari davalara asliye hukuk mahkemeleri asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla bakmaktadırlar. Asliye hukuk mahkemelerinden ayrı olarak kurulan ticaret mahkemeleri o yerdeki birden fazla olan asliye hukuk mahkemeleri gibi buldukları yerdeki asliye hukuk mahkemesinin daireleri konumundadır. Bir yerde bulunan asliye hukuk mahkemeleri ile ticaret mahkemeleri arasındaki ilişki bir işbölümü ilişkisidir ve kanuna dayanmaktadır (Türk Ticaret Kanunu m.5/II, 4). Ticaret mahkemeleri, kanunla belirlenmiş olan ticari davalara bakarken, asliye hukuk mahkemeleri davalara haricindeki hukuk davalarına bakarlar. Hangi işlerden doğan davaların ticari sayılıp sayılmaması Ticaret Kanununun 4.maddesinde belirtilmiştir. Bu yönde Türk Ticaret Kanununa ilişkin Gerekçesinde de vurgulandığı üzere, maddi hukukun uygulanması bakımından, "ticaret" kavramına giren bütün meseleler değil, yalnızca mahiyet ve bünyesi itibariyle yargıca ihtisasına ihtiyaç gösteren meseleler "ticari dava" olarak nitelendirilmiştir. Türk Ticaret

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

çözümü özel uzmanlığı gerektiren ticari işlerden doğan davaları ticari nitelikte görmüş ve bu davaların ticaret mahkemelerinde görüleceğini düzenlemiştir.

Ticaret mahkemeleri bir başkan ve iki üyeden meydana gelen toplu mahkemelerdir. Bu mahkemelerde sadece meslekten hakim olanlar görev alabilir. Ancak, ticari hayatın gerektirdiği sürat, esneklik ve güvenlik, ticari uyuşmazlıkların özel usullere tabi olarak, uzman kişiler tarafından çözümlenmesinin daha uygun olacağı görüşünü zaman içinde yaygınlaştırmış; bu görüş de bazı ülkelerde, ticari davaların sadece meslekten hukukçu olan hakimlerle değil yerine göre tacirler arasından seçilen kişilerin de hakim olarak görev yaptığı mahkemeler eliyle çözümlenmesine yol açmıştır. Örneğin Fransa’da ticaret mahkemelerinde tacirler de hakim olarak görev alırlar. Almanya’da da, ticaret mahkemelerinde görev yapan hakimlerin bir kısmı tacirler arasından seçilmektedir. Almanya’da Mahkemeler Teşkilatı Kanununun 105. paragrafına göre, ticaret mahkemeleri, bir başkan ve iki üyeden oluşur. Üyeler mesleği hakim olan kişiler değildir. Bu üyeler, dört yıllık bir süre için sanayi ve ticaret odalarının teklifi üzerine Federe Hukuk İşleri Dairesince tayin edilir. Tekrar atanmaları da mümkündür. Bu üyeler görevlerini yerine getirirken bir hakimin tüm görev ve yetkilerine sahiptir.

Hukukumuzda ticari davaların yürütülmesinde uygulanacak özel bir ticari usul de, bazı istisnalar haricinde, mevcut değildir. Dolayısıyla ticari davalar hakkında da Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hükümleri uygulanır.

3.5.2.1.4. İş Mahkemeleri

İş mahkemeleri genel yargının ihtisaslaşmış özel bir türünü oluşturmaktadır. Bu mahkemelerin kurulmasının temelinde yatan düşünce, iş yaşamının düzenli ve barış içinde işlemesinin önemli bir unsuru olan ve iş ilişkisinin dar gelirli tarafını oluşturan işçinin çalışma hakları konusunda çıkacak uyuşmazlıkların daha çabuk ve kolay bir şekilde uzman yargıçlar tarafından giderilmesidir. Bu düşünceyle iş uyuşmazlıklarını çözmek üzere iş hukukunun ve iş yaşamının kendine özgü koşullarını iyi bilen yargıçlardan oluşan özel mahkemeler kurulmaktadır. Türkiye’de de 30.01.1950 tarihinde 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu ile iş yargısı genel yargıdan ayrılarak uzmanlaşmış iş mahkemelerine bırakılmıştır. Özel ve istisnaî nitelikteki bu mahkemeler iş davalarına bakmakla görevlidir. Söz konusu davaları genel olarak, tarafları İş Kanununa göre işçi ve işveren olan ve uyuşmazlığın hizmet akdinden veya İş Kanununa dayanan bir hak iddiasından doğduğu davalar olarak tanımlayabiliriz.

İş mahkemeleri özellikleri gereği iş hukukunda uzman ve iş yaşamının kendine özgü koşullarına vâkif, işçi işveren ilişkilerini iyi bilen yargıçlardan oluşmalıdır. Bu nedenle, yabancı hukukta meslekten bir yargıcın başkanlığında işçi ve işveren temsilcilerinin yer aldığı mahkemelerin kurulması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Buna örnek olarak Alman ve Fransız iş yargısı sistemleri gösterilebilir. Türk hukukunda da 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun ilk şeklinde, iş mahkemelerinin meslekten bir yargıcın başkanlığında işçi ve işveren temsilcilerinden oluşması öngörülmüştü. Bu düzenlemeye göre, mahkemenin işçi temsilcisi adayları gizli oylamayla işçi temsilcileri tarafından, işveren temsilcileri ise, iş mahkemesinin kurulacağı yerdeki ticaret ve sanayi odası meclislerince seçilirdi. Bu şekilde belirlenen onikişer adaydan bir asil ve üçer yedek üye çalışma ve adalet bakanlıklarınca iki yıllığına göreve atanırdı. Ancak 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun anılan düzenlemesinin, 1971 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

İş mahkemelerini diğer mahkemelerden ayıran özellikleri, uygulama alanı ile yargılama usûlünün diğer mahkemelerden farklı olmasıdır. Bu mahkemelerin istisnaî nitelikte özel mahkemeler olmaları nedeniyle İş Mahkemeleri Kanununun uygulama alanı sınırlıdır. Yargılama usûlünde de, işçinin korunması esasının geçerli olduğu iş hukuku alanında faaliyet gösterdikleri için, usûl (ucuzluk, çabukluk basitlik) ilkeleri ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda ucuzluğu sağlamak başlangıçta tebligat ücretleri her türlü resim ve harçtan muaf tutulmuştur. Ancak sonraki söz konusu muafiyet kaldırılmıştır. Çabukluğun sağlanması bakımından da, sözlü yargı kabul edilmiş ve uyuşmazlığın çözümünde hareket noktası olarak tarafların uzlaştırılma teşvik edilmeleri ile yargılamaya başlanması esas alınmıştır. Kolaylık ilkesi ise, İş Ma

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

Kanununda çalışma zamanının ihtiyaca göre Adalet Bakanlığınca belirlenmesine olanak tanınması ve yine idarî yoldan dava açılması kurumunun öngörülmesi biçiminde ifadesini bulmuştur. Belirtmek gerekir ki, İş Mahkemeleri Kanununun 15. maddesine göre, bu kanunda açıklık bulunmayan durumlarda Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

3.5.2.1.5. Kadastro Mahkemeleri

Kadastro Mahkemeleri, 3042 sayılı Kadastro Kanunu'nun uygulanmasından doğan ihtilâfları çözmek üzere, her kadastro bölgesinde iş yoğunluğuna göre bir ya da birden çok sayıda kurulmuştur. Kadastro bölgeleri, her ilin merkez ilçesi ile diğer ilçelerin idarî sınırları içinde kalan yerleri ifade eder. Kadastro mahkemesi, kadastro bölgeleri içinde yetkilidir.

Kadastro mahkemeleri, özel görevli, ilk derece yargı yerlerinden olup asliye mahkemesi niteliğindedir. Tek hâkimli olan kadastro mahkemeleri, kadastro işlerinin tamamlanmasına kadar yargı faaliyetini sürdürür. Söz konusu faaliyetin devam etmesine ihtiyaç kalmadığının anlaşılması halinde Adalet Bakanlığı, o kadastro bölgesinde kadastro mahkemesinin görevine son vermeye yetkilidir.

Kadastro mahkemelerinin görevleri, 3042 sayılı Kadastro Kanunu'nda tespit edilmiştir. Buna göre, kadastro mahkemelerinin zaman bakımından görevleri, her taşınmaz mal hakkında kadastro tutanağının düzenlendiği günde başlar. Konu bakımından ise, başta taşınmaz mal mülkiyetine ve sınırlı aynî haklara, tapuya tescil ve şerh edilecek veya beyanlar hanesinde gösterilecek sair haklara, sınır ve ölçü uyuşmazlıklarına, kadastroyu ve tapu sicilini ilgilendiren benzeri davalara bakmakla görevli olup, bunun yanında Kadastro Kanunu'nda belirtilen ve özel kanunlarca kendisinin görevli kılındığı diğer dava ve işler hakkında karar verir.

3.5.2.1.6. Tüketici Mahkemeleri

Tüketici mahkemelerinin, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğabilecek uyuşmazlıklar hakkında karar vermek üzere kurulması öngörülmüştür. Özel görevli ve birinci derece yargı yerlerinden olan Tüketici mahkemeleri, Kanun'un yürürlüğe girmesinden bugüne kadar ancak Ankara, İstanbul ve İzmir'de kurulmuş ve yargı faaliyetine başlamıştır. Tek hâkimli olarak kurulan tüketici mahkemelerinin henüz kurulmamış olduğu yerlerde, bu mahkemelerin görev alanına giren uyuşmazlıklara, o yer asliye hukuk mahkemeleri tarafından bakılacağı hükme bağlanmıştır.

Tüketici mahkemeleri, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğabilecek her türlü uyuşmazlığı karara bağlamakla görevlidir. Kanun'da bir uyuşmazlığın konu bakımından bu kanunun kapsamına girip girmediğine ilişkin genel şartlar öngörülmüş; bunun yanında özel bir dava şartı olarak uyuşmazlık konusu mal veya hizmetin bedelinin 118.290.000 lirayı aşmadığı hallerde, önceden Tüketici Sorunları Hakem Heyeti'ne başvurulup bu konuda bir karar alınmadan tüketici mahkemelerine başvurulamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, uyuşmazlık konusunun bedeli, söz konusu miktarı aştığı takdirde, doğrudan doğruya tüketici mahkemelerine başvurulması mümkündür.

3.5.2.1.7. İcra Tetkik Mercileri

Her asliye mahkemesinin yargı çevresi içinde bir tane olmak üzere, icra dairelerinin işlemlerinin kanuna uygunluğunu denetlemek ve kendisine verilen diğer icra işlerine bakmakla görevli icra tetkik mercileri kurulmuştur. İş çok olan yerlerde birden fazla sayıda icra tetkik mercii kurulabileceği gibi, ayrı bir icra tetkik mercii hâkimi bulunmayan yerlerde, o yer asliye hukuk mahkemesi, icra tetkik mercii görevini de yapar.

Özel görevli ve birinci derece yargı yerlerinden olan icra tetkik mercileri, icra ve iflâs takipleri süreci içinde ortaya çıkabilecek sorunları karara bağlamak ve kanunla kendisine verilen d yapmakla görevlidir. İcra tetkik mercileri, sulh veya asliye hukuk mahkemesi anlamında mahkemesi olmayıp, icra-iflâs işleri için kurulmuş özel bir yargı organıdır. İcra ve iflâs işlemlerinden kaynaklanan nedenlerle, mercii belirli belge ve delillere dayanarak inceleme neticesinde karar vermesi, icra tetkik mercilerinin yargı görevi yapmadığı

gelmez. Özellikle icra-iflâs suçları hakkında karar verirken tetkik mercii, tıpkı bir ceza mahkemesi gibi hareket eder.

İcra tetkik mercilerinin, (hukuk mahkemesi olarak) icra ve iflâs takipleri ile ilgili olan görevlerine örnek olarak, icra dairelerinin işlemlerine karşı yapılacak şikayetleri ve alacaklının itirazın kaldırılması taleplerini karara bağlamak, hacizdeki ve iflâstaki istihkak davalarına bakmak, belirli hallerde icra takibinin iptaline ve ertelenmesine ilişkin talepler hakkında karar vermek, icra ve iflâs dairelerini disiplin bakımından denetlemek, iflâs idaresi üyelerini gösterilen adaylar arasından tayin etmek sayılabilir.

3.5.2.2. CEZA YARGISI

Bir suçun işlendiği duyumunu alan Cumhuriyet Savcısı, emrindeki polis ve jandama kuvvetini kullanarak olayın soruşturulmasına başlar. Hazırlık soruşturması denilen bu safha, esasen zahmetli ve masraflı bir faaliyettir. Çünkü çağımızda doğru yöntem, önce olayla ilgili delilleri toplamak, bundan sonra, bu delilleri kullanarak sanığa ulaşmaktır. Yani varsayımlarla bir kişiyi sanık yapıp, ondan alınan ifadeyle delillere ulaşmaya çalışılmamalıdır. Böylece kişiler, yok yere toplum gözünde damgalanmamış ve küçük düşürülmemiş olur. Ancak bu yöntemin başarıyla uygulanması, elbette, yeterli bir alt yapıya ve iyi yetişmiş insan gücüne bağlıdır. Hazırlık soruşturması sonunda C. Savcısı, sanık aleyhinde dava açmaya yeterli delile ulaşırsa, kamu davası açar. Bundan sonra devreye artık ceza mahkemesi girer.

Ceza mahkemesi, iddia ve savunmanın serbestçe dile getirildiği, delillerin ortaya konulup tartışıldığı bir duruşma sürecinden sonra eğer sanığın isnad konusu suçu işlediği sonucuna, kendi açısından hiçbir şüpheye yer kalmayacak şekilde ulaşırsa, mahkumiyet kararı verir. Mahkumiyet kararından sonra, bu karar ile hükmolunan cezanın infazı aşaması başlayacaktır. Eğer sanığa isnad edilen suç, bu süreç içerisinde ispatlanamamışsa, bir diğer deyişle sanığın suçu işlemediği sabit olmuşsa veya suçu işlediği konusundaki şüphe, her türlü çabaya rağmen giderilememişse, beraat kararı verilecektir.

Türk Yargı sistemindeki ceza mahkemeleri şunlardır:

-) Sulh Ceza Mahkemeleri (genel görevli mahkemedir)
-) Asliye Ceza Mahkemeleri (genel görevli mahkemedir)
-) Ağır Ceza Mahkemeleri (genel görevli mahkemedir)
-) Devlet Güvenlik Mahkemeleri
-) Yüce Divan
-) Çocuk Mahkemeleri
-) Trafik Mahkemeleri

3.5.2.2.1. Sulh Ceza Mahkemeleri

Ceza Kanununun Mevki Meriyete Vazına Müteallik 26.04.1926 tarihli Kanun'un 29. maddesinde sayılan suçların yargılanması ile yetkili mahkemedir. Bu suçlar genellikle kabahat suçları (örnek: dilencilik, sokağa öte beri atma, saldırgan sarhoşluk gibi) denilen basit suçlardır. Sulh ceza mahkemesi, tek hakimle yargılama yapar.

3.5.2.2.2. Asliye Ceza Mahkemeleri

Sulh ceza ile ağır ceza mahkemesinin yetkisine ve özel görevli bir mahkemenin görevine girmeyen suçların (örnek: emniyeti kötüye kullanma, hırsızlık, taksirle adam öldürme gibi) yargılanması ile yetkilidir. Tek hakimle yargılama yaparlar.

3.5.2.2.3. Ağır Ceza Mahkemeleri

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 421. maddesi uyarınca ölüm, ağır hapis ve on yıldaki hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren suçların (örnek: kasten adam öldürme, gasp, zorla sene

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

imzalatılmak, rüşvet, zimmet, irtikap gibi) yargılanması ile yetkilidir. Biri başkan ve ikisi üye olmak üzere üç hakimle yargılama yapar.

3.5.2.2.4. Devlet Güvenlik Mahkemeleri

Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM), Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 9. maddesinde sayılan suçları yargılamakla görevli mahkemelerdir. Özel kanunlarla da (Örnek: Son günlerde çok gündemde olan 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu) DGM'ler başka suçları yargılamakla görevlendirilebilirler. Kanun Koyucu, bu suçların Devletin iç ve dış güvenliğini tehdit ettiğini varsaymaktadır. DGM'lerinin görevine giren suçların hazırlık soruşturması da genel savcılık teşkilatlanması dışında yer alan DGM savcılıklarınca yapılır. Gerek hazırlık soruşturması gerekse dava aşamasında sanıkların savunma hakları, genel mahkemelerdekine kıyasla kısıtlanmıştır. Örneğin sanıkların polis veya jandarma tarafından yakalandığı anda avukata başvurma hakları yoktur; kolluk da, avukatın katılımı olmaksızın şüphelilerin ifadelerini alabilir. DGM kapsamında olmayan bir suçta kolluk kişiyi azami 24 saat gözaltında tutabilecekken, DGM'lik suçlarda bu süre 48 saattir.

3.5.2.2.5. Yüce Divan

Anayasa Mahkemesi, vatana ihanetle suçlanan Cumhurbaşkanı ve görevleriyle ilgili olarak suç işledikleri iddia olunan başbakan ile bakanları, Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

3.5.2.2.6. Çocuk Mahkemeleri

Çocuk Mahkemeleri Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 6. maddesi uyarınca 15 yaşını bitirmeyen küçükler tarafından işlendiği iddia olunan suçları yargılamakla görevli mahkemelerdir. Kural olarak üç hakimle yargılama yapar. Bu hakimlerin tercihan 30 yaşın üzerinde, çocuk sahibi ve ayrı cinslerden olması gereklidir.

3.5.2.2.7. Trafik Mahkemeleri

Karayolları Trafik Kanunu'nda yazılı olan ve hafif para ve/veya hapis cezası ve/veya belgelerin alınmasını/iptalini gerektiren suçların yargılanması ile görevli mahkemelerdir. Tek hakimlidir.

3.5.2.2.8. İnfaz Hakimliği

Ceza mahkemesi, yargıladığı sanığın mahkumiyetine karar verdikten ve bu mahkumiyet kararı kesinleştikten sonra, mahkum ile devlet arasında “infaz ilişkisi” başlar. Bu ilişki sırasında çeşitli uyuşmazlıkların çıkması mümkündür. Söz konusu uyuşmazlıkların yargı tarafından çözüme kavuşturulması, demokratik hukuk devletin gereğidir. 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu ile, ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler ile tutukevlerindeki tutuklular hakkında yapılan işlemleri, bunlar tarafından kendilerine yönelik faaliyetlerle ilgili yapılan şikayetleri incelemek ve karara bağlamak üzere infaz hakimlikleri kurulmuştur.

3.5.2.3. TEMYİZ MAHKEMESİ (YARGITAY)

Yargıtay, adli yargı alanındaki en yüksek mahkemedir. Yargıtay'ın kuruluş ve işleyişi ile ilgili hukuki düzenleme, Anayasa'nın 154. maddesi ile 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nda yer almaktadır. Bu yüksek mahkeme, Birinci Başkanlık, Birinci Başkanlık Kurulu, Yönetim Kurulu, Daireler, Cumhuriyet Başsavcılığı ve idari birimler ve bürolardan oluşur. Yargıtay'ın karar organları ise, Daireler, Hukuk Genel Kurulu, Ceza Genel Kurulu, Büyük Genel Kurul, Başkanlar Kurulları, Birinci Başkanlık Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu ve Yönetim Kurulu'dur.

Birinci Başkan'ın başkanlığında, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeler ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekilinden oluşan kurula Yargıtay Büyük Kurulu denir. Yirmibir hukuk dairesinin başkan ve üyelerinin teşkil ettikleri kurula Hukuk Kurulu, onbir ceza dairesinin başkan ve üyelerinin teşkil ettikleri kurula da Ceza Genel Kurulu

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

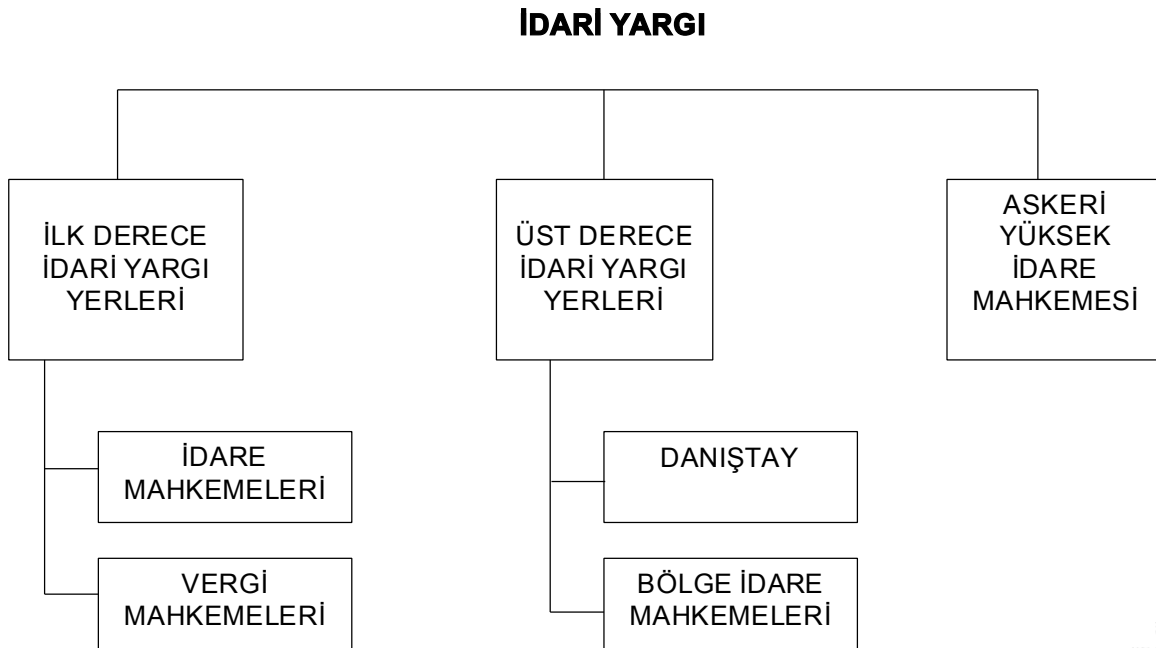
Yargıtay hukuk ve ceza daireleri, bir başkan ve dört üyenin katılımı ile toplanır ve salt çoğunluk ile karar verirler. Dairelerin görevi, bir ilk derece mahkemesinin kararının temyiz edilip Yargıtay'ın ilgili dairesine gönderilmesi ile başlar. Yargıtay Kanunu'nda hangi dairenin hangi tür davalar bakımından görevli olduğu belirtilmiştir. Bir Yargıtay dairesi, temyiz için kendisine gelen dosyayı ilk önce işbölümü açısından inceler, temyiz incelemesinin kendi iş alanına girdiği kanısına varır ve başka bir usulî eksiklik de bulunmazsa, esas hakkında incelemeye geçer ve karar verir. Yargıtay dairesinin, ilk derece mahkemesinin kararını bozma kararına karşı, ilk derece mahkemesinin direnme kararı vermesi halinde, direnme kararının temyizen incelenmesi işi, Hukuk Genel Kurulu veya Ceza Genel Kurulu'nun görevi olmaktadır. Hukuk Genel Kurulu veya Ceza Genel Kurulu, direnme kararlarını kesin olarak karara bağlar. Hukuk ve Ceza Genel Kurulları, bazı hallerde içtihatların birleştirilmesine de karar vermeye yetkilidir. Bu iki genel kurul, ayrıca kanunda öngörülen diğer görevleri yerine getirir.

Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun başlıca görevi ise, Yargıtay kararları arasındaki içtihat uyumsuzluklarını gidermek ve içtihatları birleştirmektir. Büyük Genel Kurul kararları kesin olup, bu kararlar aleyhine bir başka yargı merciine başvurulamaz.

Yargıtay'ın en önemli görevi, adliye mahkemelerinden verilen nihai karar ve hükümleri (temyiz ve karar düzeltme talebi üzerine) son merci olarak inceleyip karara bağlamaktır. Temyiz yolunda mahkeme kararı, yalnız hukuka uygunluk bakımından inceleme konusu yapılır. Yani Yargıtay, bir vakıa, tahkikat ve yargılama mahkemesi değildir. Temyiz aşamasında, birinci derece mahkemesinin kararı, vakıaların usulüne uygun biçimde incelenip incelenmediği, özellikle o vakıalara kanunların doğru uygulanıp uygulanmadığı açısından denetlenir. Bunun yanında Yargıtay, kanunlarla gösterilen belli davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar ve yine kanunlarla verilen diğer işleri görür.

3.5.3. İDARİ YARGI VE İDARİ YARGI MAHKEMELERİ

İdari yargı yapılanması aşağıdaki şemada görselleştirilmiştir.

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

İdarî yargı, idarenin işlem ve eylemlerinden doğan uyuşmazlıkların çözülmesi amacıyla hizmet eden yargı yoludur. Anayasa'nın 125. maddesinde idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu ve kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü bulunduğu açıkça ifade edilmiştir. İdarî yargının temelinde, kişi hak ve özgürlüklerinin devletin idarî organlarının tasarrufları karşısında korunması düşüncesi yer almaktadır. Hukuk devleti idealinin vazgeçilmez bir unsuru olan bu korunma gereğinin, idarî yargı tarafından yerine getirilmesi, bu alanda doğan uyuşmazlıkların çözümüne hâkim olan ikelerin ve yargılama usulünün adlî yargıya oranla farklılık göstermesinin bir sonucudur.

İdarî yargı, genel yargı ve askerî yargı olmak üzere ikiye ayrılır. Bu iki yargı alanında farklı mahkemeler faaliyet göstermektedir. Genel idarî yargı organları, idare ve vergi mahkemeleri olup, bunların üstünde Bölge İdare Mahkemeleri ile Danıştay yer almaktadır. Askerî idarî yargı alanında ise, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi yargı görevini yerine getirmektedir.

3.5.3.1. İLK DERECE İDARİ YARGI YERLERİ

3.5.3.1.1. İdare Mahkemeleri

İdare mahkemeleri, idarî uyuşmazlıkların karara bağlanması ile görevli olan ilk derece yargı organlarıdır. Bu mahkemelerin kuruluş ve görevleri, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir. İdare mahkemeleri, iş hacmi ve coğrafi durum gözönüne alınarak Adalet Bakanlığı'nca kurulur. Aynı yargı çevresinde bir veya birden fazla idare mahkemesi bulunabilir. Bir yargı çevresinde birden fazla idare mahkemesinin bulunması halinde bunlar arasında işbölümü ilişkisi uygulanır.

İdare mahkemeleri, bir başkan ve iki üyeden oluşur. İdare mahkemelerinin görevleri, 2576 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Buna göre, vergi mahkemelerinin görevine giren davalarla, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'ın göreceği davalar dışında kalan iptal davalarını, tam yargı davalarını, tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idarî sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaları çözüme kavuşturmak, özel kanunlarda Danıştay'ın görevli olduğu belirtilen ve İYUK ile idare mahkemelerinin görevli kılınmış olduğu davaları çözümlenmek ve kanunlarla verilen diğer dava ve işleri karara bağlamak idare mahkemelerinin görevidir.

3.5.3.1.2. Vergi Mahkemeleri

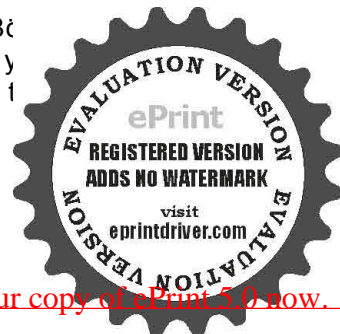
Vergi mahkemeleri, vergi uyuşmazlıklarında genel görevli ilk derece yargı yerleridir. İdare mahkemeleri gibi, vergi mahkemeleri de iş hacmi ve coğrafi durum gözönüne alınarak Adalet Bakanlığı'nca kurulur. Bir yargı çevresinde birden çok vergi mahkemesinin bulunması halinde bunlar arasındaki ilişki de işbölümü ilişkisidir.

Vergi mahkemeleri, bir başkan ve iki üyeden oluşur. Bu mahkemelerin görevleri, 2576 sayılı Kanun'da sayılmıştır. Buna göre, genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri malî yükümlülükler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları, bu konularda 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un uygulanmasına ilişkin davaları ve kanunlarla verilen diğer işleri görmek vergi mahkemelerinin görevidir.

3.5.3.2. ÜST DERECE İDARİ YARGI YERLERİ

3.5.3.2.1. Bölge İdare Mahkemeleri

Bölge idare mahkemeleri, idarî yargı alanındaki üst derece yargı organlarının ilkidir. Bç mahkemelerinin kuruluş ve işleyişi de 2576 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Buna göre, iş y ve coğrafi durum gözönüne alınarak kurulan Bölge İdare Mahkemeleri, bir bölgede bir t birden fazla olmak üzere bulunabilir.

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

Bölge idare mahkemelerinin görevleri, yargı çevreleri içinde yer alan idare ve vergi mahkemelerinin kanunlarda öngörülen belli uyuşmazlıklara ilişkin tek hâkimle verilen nihaî kararlarını itiraz üzerine incelemek, yargı çevresi içinde bulunan idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

3.5.3.2.2. Danıştay

Danıştay, idarî yargı alanında danışma ve inceleme organı olarak görev yapan yüksek mahkemedir. Danıştay'ın kuruluş ve işleyişi, Anayasa'nın 155.maddesi ile 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Danıştay'ın karar organları, Daireler, Danıştay Genel Kurulu, İdarî İşler Kurulu, İdarî Dava Daireleri Genel Kurulu, Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu, İçtihatları Birleştirme Kurulu, Başkanlık Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu ve Disiplin Kuruludur.

Danıştay, gerek idarî gerek yargısal görevlerini kurul olarak yerine getirir.Danıştay'da ikisi idarî ve onu yargısal olmak üzere on iki daire vardır. İdarî görevler, iki idarî daire, İdarî İşler Kurulu ve Genel Kurul tarafından; yargı görevleri ise, on Dava Dairesi, İdarî Dava Daireleri Genel Kurulu, Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu ve İçtihadı Birleştirme Kurulu tarafından yerine getirilir.

İdarî davalara bakmak üzere kurulmuş olan on dairenin her birinde bir başkan ve en az dört üye görevlidir. Dava dairelerinin görevleri, Danıştay Kanunu'nda belirtilmiştir. Buna göre, dava dairelerinin iki tür görevi vardır: İlk derece mahkemesi olarak dava daireleri, Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinde sayılan iptal ve tam yargı davalarına bakar ve idare ve vergi mahkemelerinin, kurul olarak sonuçlandırdığı davaları temyiz yeri olarak inceler.

İdarî ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulları ise, idarî dava dairelerinin başkan ve üyeleri ile vergi dava dairelerinin başkan ve üyelerinden oluşur. Bu kurullar, idare ve vergi mahkemelerinden verilen direnme kararlarını incelemek, Danıştay idarî dava daireleri ile vergi dava dairelerince, ilk derece mahkemesi olarak verilen kararları temyizden incelemek, Danıştay dava dairelerinin, ilk derece mahkemesi olarak aldığı yürütmeyi durduma kararlarına karşı yapılan itirazları kesin olarak karara bağlamakla görevlidir.

Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu da, Danıştay dava dairelerinin veya idarî ve vergi dava daireleri genel kurullarının kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri kararlar arasındaki içtihat birliğini sağlamakla görevlidir.

Danıştay'ın idarî görevleri ise, hükûmete istişarî bir biçimde yardımcı olmak biçiminde ifade edilebilir. Bu çerçevede, Başbakanlık veya Bakanlar Kurulu tarafından gönderilen kanun tasarı ve teklifleri hakkında görüş bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, kamu hizmetlerine ilişkin imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında görüş bildirmek, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık tarafından gönderilen işler hakkında görüş bildirmek sayılabilir.

3.5.3.3. ASKERİ YÜKSEK İDARE MAHKEMESİ

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM), askerî idarî yargının görev alanına giren uyuşmazlıkları ilk ve son derece mahkemesi olarak karara bağlamakla görevlidir. AYİM'in kuruluşu ve görevleri, Anayasa'nın 157. maddesi ve 1602 sayılı Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nda düzenlenmiştir.

AYİM'in organları, Daireler, Daireler Kurulu, Başkanlar Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu ve Genel Kuruldur. AYİM'in görevi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, askerî ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin olan idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkları, derece mahkemesi olarak karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer işleri yapmaktır askerî idarî işlem ve eylemlere karşı açılan iptal ve tam yargı davalarına bakar. Daireler k birden fazla dairenin görev alanına giren davaları, daireler arasında çıkan görev

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

uyuşmazlıklarını, Bakanlar Kurulu kararlarına karşı açılan davaları, Danıştay'dan alınan görüş üzerine uygulanan eylem ve işlemlere karşı açılan davaları, AYİM Başkanı veya Başsavcısının ya da dairelerin prensibe ilişkin konularda Daireler Kurulunda görüşülmesini istedikleri davaları karara bağlar.

3.5.4. ASKERİ CEZA YARGISI

Askerî ceza yargısı, genel askerî ceza yargısı ve askerî disiplin ceza yargısı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel askerî ceza yargısı, askerî disiplin ceza yargısının dışında kalan ve asker kişilerin Askerî Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenen fiillerden yargılanmasını konu edinen yargı alanıdır.

Genel askerî ceza yargısı alanında, ilk derece mahkemesi olarak askerî mahkemeler ve sıkıyönetim mahkemeleri ile üst derece mahkemesi olarak Askerî Yargıtay faaliyet gösterir.

Askerî mahkemelerin kuruluş ve işleyişleri, Anayasa'nın 145. maddesi ile 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenmiştir. Buna göre, askerî mahkemeler, kolordu, ordu ve kuvvet komutanlıkları nezdinde Millî Savunma Bakanlığı'nca kurulur. Genel olarak askerî mahkemeler, asker kişilerin askerî suçları ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerî mahallerde ya da askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakar. Bazı istisnaî hallerde, askerî mahkemelerin, sivil kişileri de yargılayabilecekleri öngörülmüştür.

Genel askerî ceza yargısı alanında faaliyet gösteren diğer ilk derece yargı yerleri, sıkıyönetim mahkemeleridir. Sıkıyönetim mahkemelerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin hukukî düzenleme, Anayasa'nın 122. maddesi ile 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nda yer almaktadır. 1402 sayılı Kanun'a göre, sıkıyönetim bölgelerinde Millî Savunma Bakanlığı'nca görülen lüzum üzerine 353 sayılı Kanun'a uygun olarak kurulan askerî mahkemeler, sıkıyönetim askerî mahkemeleri adını alır.

Sıkıyönetim mahkemelerinin görevleri arasında, Sıkıyönetim Kanunu ile yaratılan suçlara bakmak, sıkıyönetim ilân edilen bölgelerde , ilândan en çok üç ay önce işlenmiş olan ve sıkıyönetim ilânına neden olan olaylara ilişkin suçlara bakmak, sıkıyönetim bölgeleri dışında işlenmiş olsa dahi, sıkıyönetim askerî mahkemelerinin el koyduğu bir suçla genel ve ortak gaye içerisinde irtibatlı bulunan suçların işlenmesinden doğan davalara bakmak sayılabilir.

Genel askerî ceza yargısı alanındaki ilk derece yargı yerlerinin (askerî mahkemeler ve sıkıyönetim mahkemeleri) kararlarına karşı başvurulacak üst yargı organı Askerî Yargıtay'dır. Askerî Yargıtay'ın kuruluş ve işleyişi, Anayasa ve 1600 sayılı Askerî Yargıtay Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu yüksek mahkeme, Başkanlık, Başsavcılık ve beş daire ile 1600 sayılı Kanun'da belirtilen kurullar ile hizmet birimlerinden oluşmaktadır.

Askerî Yargıtay'ın görevleri, askerî mahkemelerden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararları son yargı mercii olarak incelemek, askerî yargıda, kanun hükümlerinin ve hukuk kurallarının uygulanmasında birliği sağlamak, gerektiğinde kurulları arasında beliren içtihat uyumsuzluklarını giderek, Askerî Yargıtay Başkanının, Başsavcısının, İkinci Başkanının, daire başkanlarının ve üyelerinin askerî yargıya tâbi şahsî suçlarına ilişkin ceza davalarına ve kamu davası ile birlikte bu suçlardan doğan istirdat ve tazminat davalarına, ilk ve son derece mahkemesi olarak bakmaktır.

3.5.5. UYUŞMAZLIK YARGISI VE UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

Uyuşmazlık yargısı, adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasında çıkan görev v uyuşmazlıklarının karara bağlanmasını konu alan yargı faaliyetidir. Uyuşmazlık yargısı faaliyet gösteren yüksek mahkeme Uyuşmazlık Mahkemesi'dir. Bu mahkemenin ki işleyişine ilişkin düzenleme, Anayasa'nın 158. maddesi ile 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahk Kurulu ve İşleyişi Hakkında Kanun'da yer almaktadır.

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

Uyuşmazlık Mahkemesi, hukuk ve ceza olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Hukuk bölümünde hukuk uyuşmazlıkları, ceza bölümünde ise ceza uyuşmazlıkları hakkında karar verilir. Her bölümde bir başkan ve altı üye bulunur. Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanının başkanlığında biraraya gelen hukuk ve ceza bölümlerinin oluşturduğu kurula Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulu denir. Bu kurul, kanunda öngörülen görevleri yerine getirir ve hukuk ve ceza bölümleri arasında çıkan olumsuz görev uyuşmazlıklarında görevli bölümü tespit eder.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin görevi, genel olarak adli, idari ve askerî mahkemeler arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturmadır. Görev uyuşmazlıkları, görevli yargı yerini belirtmek suretiyle; hüküm uyuşmazlıkları ise, uyuşmazlığın esası hakkında hüküm vermek suretiyle çözümlür. Görev konusundaki kararlar, Uyuşmazlık Mahkemesi'ni ve bütün yargı mercilerini, hüküm uyuşmazlıklarından dolayı verilecek esasa ilişkin kararlar ise, yalnız Uyuşmazlık Mahkemesi'ni bağlar.

3.5.6. SEÇİM YARGISI

Seçim yargısı, seçimlerin yapılması sırasında ve yapılmasını takiben seçimle ilgili yolsuzluk iddialarını, şikayetleri ve itirazları çözüme kavuşturmaya yönelik yargı çeşididir. Seçim yargısı alanında, il ve ilçe seçim kurulları ilk derece yargı yeri olarak görev yaparken, Yüksek Seçim Kurulu da üst mahkeme görevini yerine getirmektedir.

Her ilçede bulunan ilçe seçim kurulları ile il seçim kurullarının kuruluş ve işleyişleri, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir. İlçe seçim kurulları, seçim çevresinde seçimin düzenli yürütülmesini sağlamak amacıyla gereken bütün tedbirleri almak, sandık kurullarını kurmak, sandık kurullarının kuruluşuna, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları incelemek gibi görevleri yerine getirirken, il seçim kurulları da, yine seçimin düzenli yürütülmesini sağlamak için gereken tedbirleri almak, seçim işlerini denetlemek, ilçe seçim kurullarının kuruluşlarına, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları karara bağlamak ve bunun gibi kanunlarda öngörülen diğer görevleri yerine getirmekle yükümlüdür.

İl seçim kurullarının kararlarına, işlemlerine ve tutanaklarına karşı itiraz yolu ile Yüksek Seçim Kurulu'na başvurulabilir, bu başvuru üzerine Yüksek Seçim Kurulu'nun vereceği kararlar kesindir.

Anayasa'nın 79. maddesine göre, seçimler, yargı organlarının denetimi altında gerçekleştirilir. Bu sürede görevli üst derece yargı yeri Yüksek Seçim Kurulu'dur. Yüksek Seçim Kurulu'nun görevleri arasında, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konuları ile ilgili yolsuzlukları, şikayet ve itirazları kesin karara bağlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin seçim tutanaklarını kabul etmek sayılabilir. Yüksek Seçim Kurulu'nun kararları kesindir, bu kararlar aleyhine başka bir yargı merciine başvurulamaz.

3.5.7. HESAP YARGISI VE SAYIŞTAY

Hesap yargısı, genel ve katma bütçeli dairelerin, gelir ve giderleri ile mallarının denetlenmesi sonucunda, sorumlu olduğu anlaşılana hesap ve işlemlerinin kesin bir biçimde karara bağlanmasını konu alır. Hesap yargısı sonunda, sorumlular hakkında zimmet veya beraat kararı verilmektedir.

Hesap yargısı alanında, ilk ve son derece yargı yeri olarak Sayıştay görevlidir. Anayasa'da yargı bölümünde yer verilen Sayıştay'ın kuruluş ve işleyişi, 832 sayılı Sayıştay Kanununda düzenlenmiştir.

Sayıştay'ın yargı ve karar organları, Daireler, Daireler Kurulu, Temyiz Kurulu, Genel Kurul, Disiplin Kurulu ile Memurlar Seçim ve Disiplin Kurulu'dur. Daireler, bir başkan ve altı üyeden oluşup, birer hesap mahkemesi konumundadırlar ve esas olarak, sorumluların hesap ve

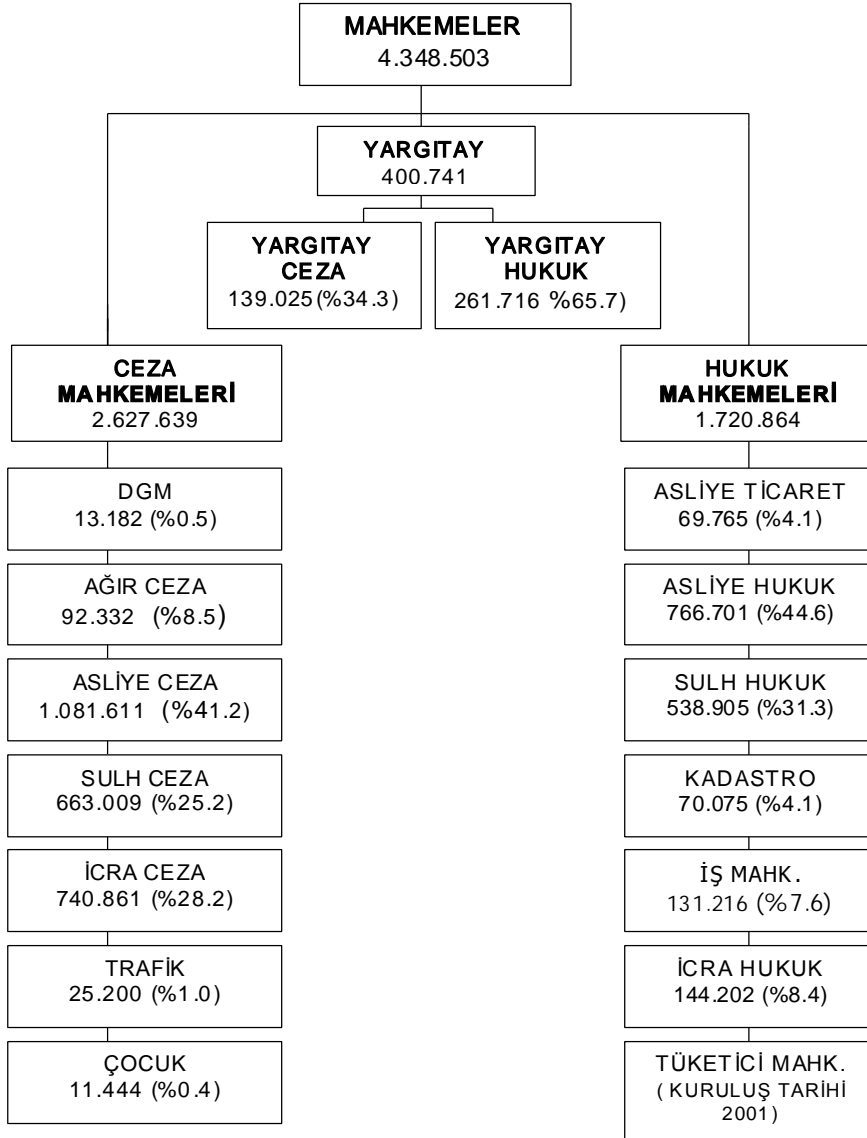
5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

yargılayarak hükme bağlamakla görevlidirler. Daireler Kurulu, Temyiz Kurulu, Genel Kurul ve Yüksek Disiplin Kurulu'nun görevleri kanunda sayılmıştır.

Sayıştay genel olarak, genel ve katma bütçeli dairelerin, kanunlarla Sayıştay'ın denetimine tâbi tutulmuş olan diğer kurumların, bütün gelir, gider ve mallarını TBMM adına denetleme, sorumluların hesap ve işlemlerini karara bağlama, kesin hesap kanun tasarıları hakkında genel uygunluk bildirimini düzenleme, Sayıştay denetimine tâbi kurumlarca harcamaya ilişkin olarak yapılan sözleşmeleri tescil etme, itiraz, istikraz, kredi ve avansları denetleme, il özel idareleri ve belediyelerin hesaplarını denetleme gibi görevleri yerine getirir.

3.6. SAYILARLA TÜRK YARGI SİSTEMİ

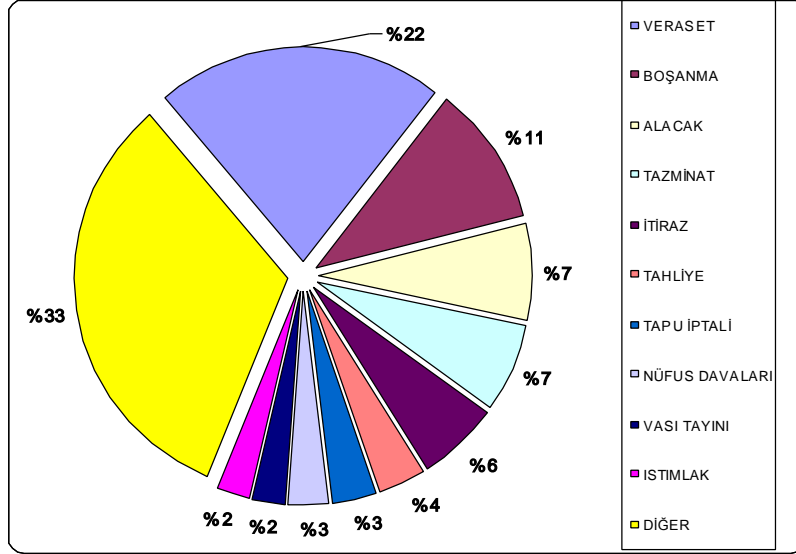
Türk yargı sistemine ilişkin sayısal veriler gözden geçirildiğinde özellikle üzerinde durulması gereken noktalar, iş dağılımı ve yoğunluğu ile yargılama süresi biçiminde ortaya çıkmaktadır. Mahkemelerde iş dağılımı 1999 yılı verileriyle aşağıda sunulduğu gibidir.

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

Hukuk mahkemelerine bakıldığında en çok yoğunluk gösteren iş türü, toplam dava sayısının %22'lik kısmını oluşturan veraset davalarıdır. Aslında herhangi bir uyumsuzluğun bulunmadığı ve teknik açıdan dava olarak nitelendirilemeyecek olan, mirasın mirasçılara intikali için sulh hukuk mahkemelerinde görülen bu işler, söz konusu mahkemelerin görevleri arasında büyük bir yer işgal etmekte ve diğer işlerle birlikte dosya olarak istatistiklere yansımaktadır. Veraset işlerinden sonra, %11'lik pay ile oransal olarak dikkat çeken ikinci dava türü boşanma davalarıdır. Bu davalardan sonra gelenler ile %33'lük bir yoğunlaşma içinde kalan diğer davaların oransal büyüklükleri konusunda kayda değer bir husus bulunmamaktadır. (Şekil1)

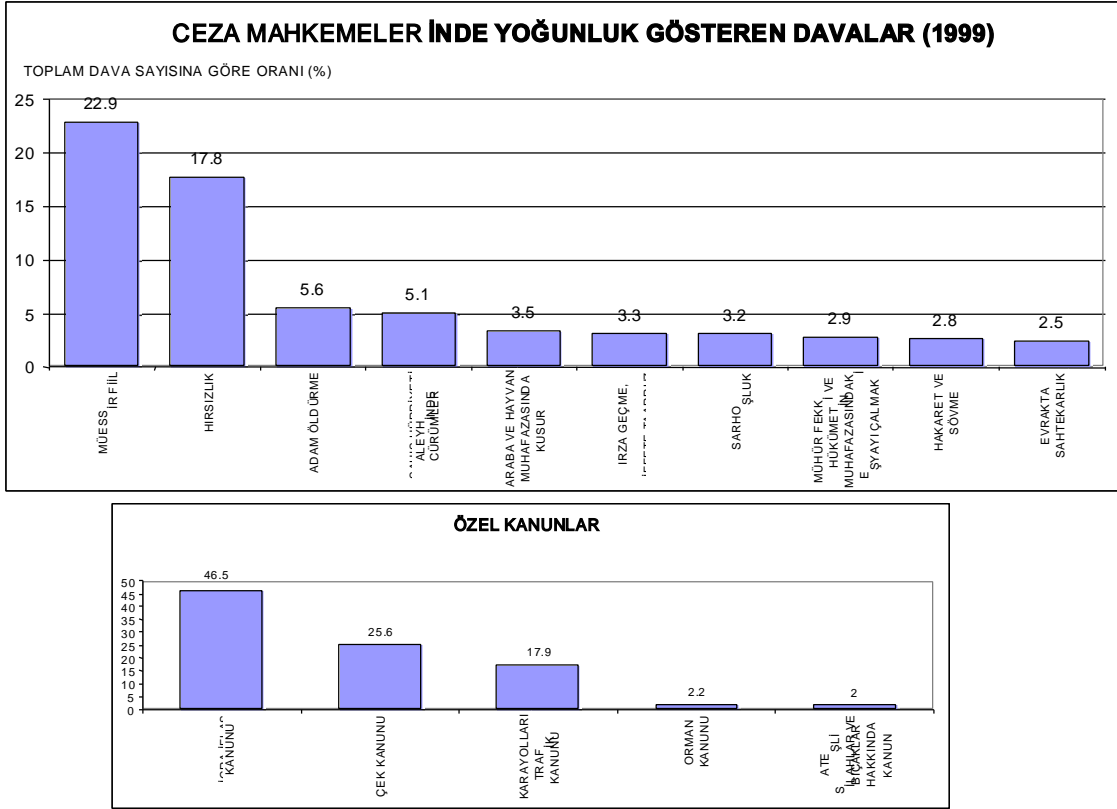

Şekil 1 Hukuk Mahkemelerinde Açılan Davalarda İlk ON'a Girenler (1999)

Ceza mahkemelerine bakıldığında ise, iş yoğunluğunun ekonomik ilişkiler temeline dayalı davalarda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, özel kanunlara dayalı suçlar arasında ilk sırayı %46.5'lik payla (dava sayısı 582189) İcra İflas Kanunu uygulamasından doğan suçlar almaktadır. Bu suçlar, mal beyanında bulunmama, gerçeğe aykırı beyanda bulunma ve taahhüdü ihlâl gibi nedenlere dayanmaktadır. İkinci sırada ise, %25.6'lık pay ile (dava sayısı 320320) Çek Kanunu uygulamasından doğan davalar yer almaktadır. Görüldüğü gibi ekonomik temelli bu iki dava türünün, ceza mahkemelerinde görülen özel kanunlara dayalı suçlara ilişkin toplam dava sayısı içindeki yeri %72.1 gibi oldukça büyük bir orandır. Türk Ceza Kanunu kapsamındaki suçlara ilişkin olarak Ceza mahkemelerinde görülen davalar arasında en önde gelenleri ise, %22.9'luk payla (dava sayısı 110996) müessir fiil suçundan kaynaklanan davalar ile bu grupta %17.8 oranında yer tutan (dava sayısı 86070) hırsızlık suçuna ilişkin davalar oluşturmaktadır. Her iki grup içinde yer alan suçlara ilişkin davalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde de, dava sayıları dikkate alınırca, ceza mahkemelerinde bakılan davaların büyük bölümünün ekonomik ilişkiler temeline dayalı davalar olduğu görülmektedir (Şekil2). Burada (henüz yürürlüğe girmemiş olan) 4709 sayılı Kanununun 34. Maddesiyle Anayasa'nın geçici 15. Maddesinin son fıkrasının yürürlükten kaldırılmış olduğuna işaret etmek gerekir. Bu değişikliğe bağlı olarak, İcra ve İflas Kanununun özellikle mal beyanına ilişkin suçlara verilecek cezaları düzenleyen hükümlerinde de değişiklik yapılarak, bir yandan hücrüyeti bağlayıcı cezaların para cezasına çevrilmesinde ve tecil edilmesinde eşitlik gerçekleştirilmiş olacak, öte yandan da belki de daha geniş kapsamlı bir kanun değişikliği ile bu konudaki bazı fiiler suç olmaktan çıkarılıp, hem yargının iş yükü azaltılabilecek hem de "borç için hapis" düze hatırlatan hükümler mevzuatımızdan çıkartılmış olacaktır.

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

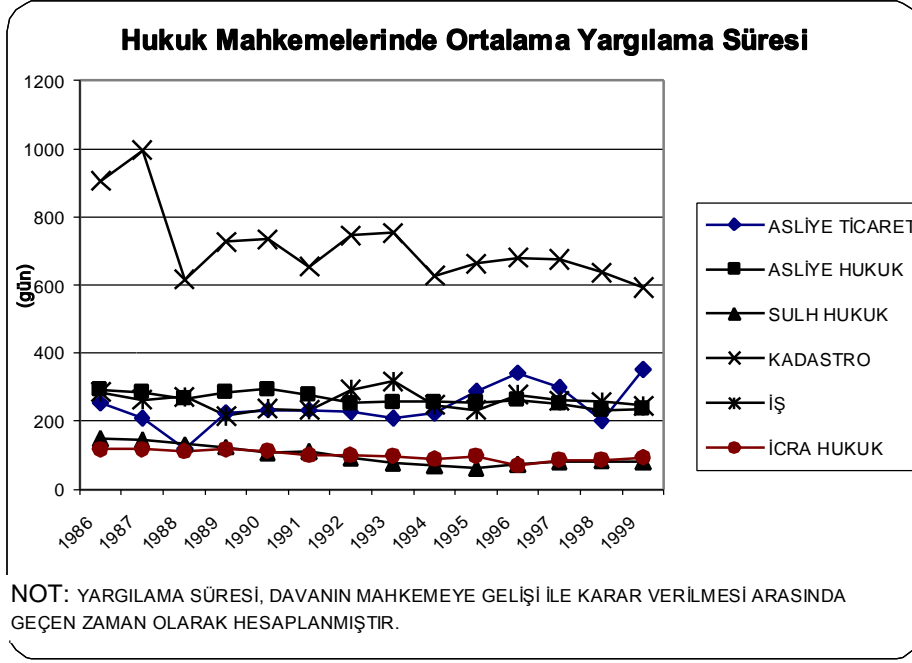

Şekil 2

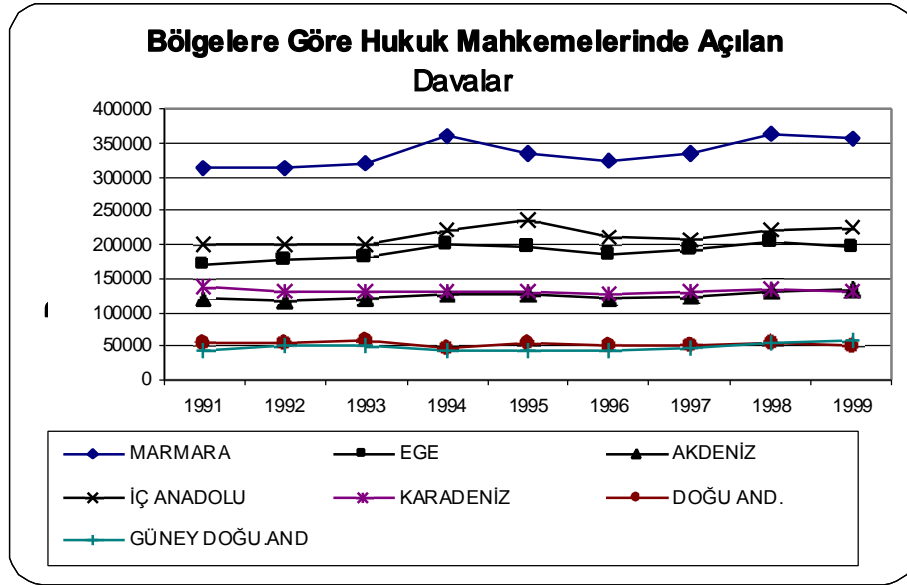
Yargılama süresine gelince, 1986-1999 devresi ortalamaları dikkate alındığında en kısa yargılama süresi 99 gün ile sulh hukuk mahkemelerindedir. Asliye mahkemelerinde aynı döneme ilişkin ortalama yargılama süresi ise, 264 gündür. Söz konusu mahkemelerin yargılama süreleri arasındaki açık farklılık, asliye hukuk mahkemesi-sulh hukuk mahkemesi ayrımının anlamını ve gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Böyle bir ayrıma gidilmemesi durumunda yargılama süresinin uzayacağı şüphesizdir. Hukuk mahkemelerinden anılan dönem için yargılama süresi en uzun olanı ise, kadastro mahkemeleridir (714 gün). Aslında çağdaş hukuk sistemlerinde böyle bir ihtisas mahkemesinin bulunması gerekli değildir. Kadastro mahkemeleri buldukları bölgede kadastro işlerinin tamamlanmasına kadar geçici bir süre için işlevsel nitelik taşırlar. Nitekim 3402 sayılı Kadastro Kanununun 33. maddesine göre, Adalet Bakanlığı buldukları bölgede ihtiyaç kalmaması durumunda kadastro mahkemelerini kaldırmaya ve görülmekte olan dava dosyalarını taşınmaz malların bulunduğu mahallî asliye mahkemesine devretmeye yetkilidir. Geçici niteliği dikkate alındığında hukuk mahkemelerinde genel ortalama yargı süresi hesaplanırken kadastro mahkemelerinin yargılama süresinin hesaplama dışında bırakılması isabetli olabilir. 1986-1999 döneminde yıllar itibarıyla kadastro mahkemelerinde yargılama süresinin giderek düşmesi Türkiye’de de bu davaların yoğunluğunun azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Hukuk mahkemelerinde ortalama yargı süresine ilişkin olarak dikkat çeken bir husus da, ihtisas mahkemesi olan ve yargılamada basitlik ve çabukluğun sağlanması amacıyla sözlü yargılama usulünün benimsendiği iş mahkemelerinde 1986-1999 dönemi ortalama yargılama süresinin (260 gün) asliye hukuk mahkemelerine yakın olmasıdır. Bu sonucun ortaya çıkması, sözlü yargılama işletilememesi, iş mahkemelerinde iş yükünün çok fazla olması ve dosyaların önemli bir birden fazla bilirkişiye gitmesi gibi nedenlere bağlanabilir. Söz konusu birden fazla bilirkişi durumunun tipik örneğini, tazminat davalarında önce kusur bilirkişisine, ardından c bilirkişisine gidilmesi oluşturmaktadır. Öte yandan, bir çok kez itiraz üzerine dosyalar bilirkişiye gönderildiği de görülmektedir. (Şekil 3)

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

Şekil 3

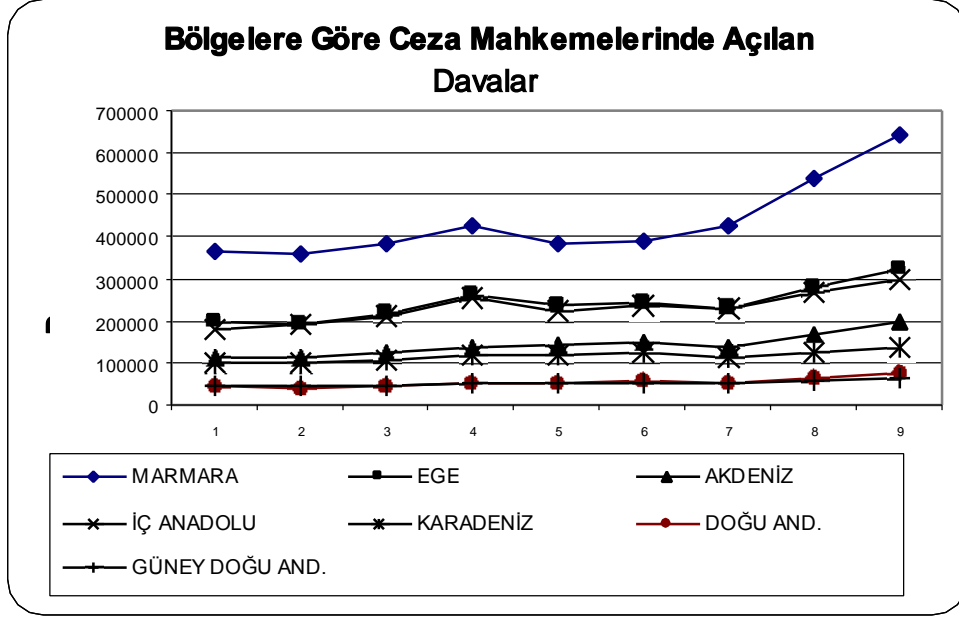

Şekil 4

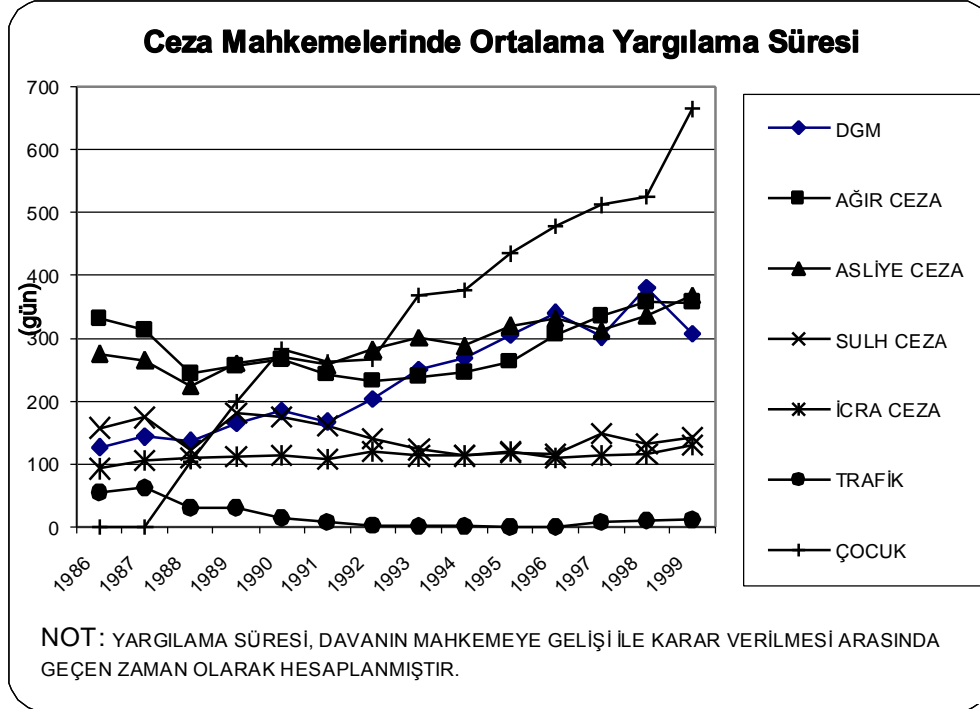
Ceza mahkemelerinde açılan davaların sayısındaki ve ortalama yargı sürelerindeki değişimler Şekil 5-6'de verilmiştir. Çocuk mahkemelerindeki ortalama süredeki artış dikkat çekici derecede yüksektir.

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

Şekil 5

Şekil 6

Yargıtay Hukuk ve Ceza Genel Kurullarında ve Hukuk ve Ceza Dairelerinde de aşağıdaki 1 gösterildiği gibi ortalama görülme sürelerinde belirgin bir kısalma eğilimi vardır.

5. SİAD ZİRVESİ “YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI”

YILLARA GÖRE YARGITAY HUKUK GENEL KURULU V E HUKUK DAİRELERİNDE ORTALAMA GÖRÜLME SÜRESİ(GÜN)											
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
HUKUK GENEL KURULU	86	77	70	72	107	76	101	82	43	20	15
HUKUK DAİRELERİ	178	180	192	152	100	62	56	56	52	46	48

YILLARA GÖRE YARGITAY CEZA GENEL KURULU VE CEZA DAİRELERİNDE ORTALAMA GÖRÜLME SÜRESİ(GÜN)											
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
CEZA GENEL KURULU	48	55	74	71	68	75	75	43	71	24	27
CEZA DAİRELERİ	64	47	40	49	36	31	28	29	39	41	53

3.7. TÜRK YARGISINDA YAPISAL ÇÖZÜM ARAYIŞLARI (Üst Mahkemeler Kurulması Çalışmaları)

Türk adli yargı sistemi yukarıda ilgili bölümlerde genel olarak tanıtıldığı gibi, iki derecelidir. Birinci derecede olay (=hüküm) mahkemeleri ve bu derecenin üzerinde denetim mahkemesi olan Yargıtay, hukuk ve ceza davaları birinci derece mahkemelerinde görülüp karar bağlanır ve bu kararların temyiz (hukuka uygunluk) incelemesi (denetimi) Yargıtay tarafından gerçekleştirilir. Bazı ülkelerin hukuk sistemlerinde ise, bir dava ilk derece mahkemelerinde görülüp karara bağlandıktan sonra, ikinci derece bir mahkemede görülebilir. İstinaf derecesi denilen bu yargı aşamasında, temyiz incelemesinden farklı olarak, dava yeniden görülür, duruşma yapılır deliller incelenir. Fransız istinaf mahkemeleri örgütü, bu ikinci derece mahkemelerin en tipik örneklerinin başında gelir. Almanya, İsviçre, Avusturya hukuk sistemlerinde istinaf derecesi bulunmaktadır.

İstinaf, yani ikinci derece mahkemeler bir uyumsuzluğun iki kere yargılanmasına imkân sağladığından bireyler için tek dereceli yargılamaya kıyasla daha güvenceli bir hak arama yolu sağlar. Gerçekte gerek hukuk gerek ceza yargılaması alanında ikinci bir yargılama imkânı, adli hatalara karşı ciddi bir güvence oluşturur. Öte yandan bütün istinaf mahkemelerinde toplu mahkemeler söz konusu olduğundan, birden çok hâkimin uyumsuzluğu incelemesi de bireyler açısından ek bir teminatır.

Bir yargılama sisteminde istinaf derecesinin bulunması temyiz mahkemesinin de iş yükünü azaltarak temyiz mahkemesinin hukuka uygunluk denetimini gerektiği gibi yapabilmesine olanak sağlar.

1999 yılı sonundan bu yana, Türkiyede’de istinaf mahkemeleri (üst mahkemeler) kurulması konusunda çalışmalar yoğunlaşmıştır. Aslında Adalet Bakanlığı Cumhuriyetin ilânından sonra arka arkaya çıkarılan temel kanunların çağdaş anlayışlara uygun olarak yenilenmesi hakkında bir çalışma içindedir. Bu çalışmalar çerçevesinde 2001 yılı içerisinde hazırlanan taslak tartışmaya açılmıştır.

Çok genel hatları ile bakılacak olursa istinaf derecesi, güvenceli adalet amacına hizmet edecek; adalet hizmeti istinaf yolu ile halka yakınlaşacaktır. Ancak unutmamak gerekir ki, iş mahkemeleri sistemi, araya yeni bir yargılama aşaması eklediğinden, bir ölçüde dav uzatacak ve yargılama giderlerini arttıracaktır. Ne var ki, hukuk devletinin bir gereği ol sözü edilen sakıncaları ile birlikte hem bireyler hem de yargılama sistemi için ilave bir oluşturacaktır.

3.8. YARGI UYGULAMASINDA ÖRNEK BİR MODEL: Bir Hukuk Davası Süreci

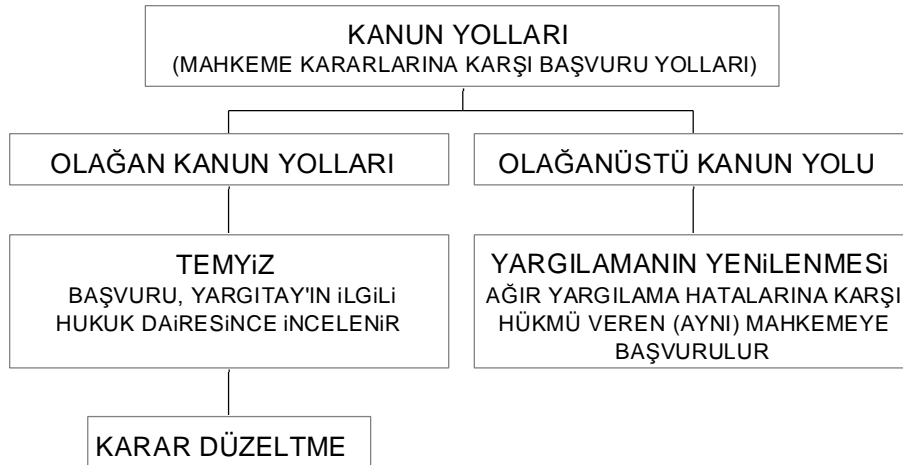
BİR HUKUKİ UYUŞMAZLIĞIN ANA AŞAMALARI

- UYUŞMAZLIK ÖNCESİ DÖNEM
- UYUŞMAZLIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI
- DAVA AŞAMASI (Mahkemede)
- KANUN YOLU AŞAMASI (Yargıtay'da)
- HÜKMÜN İCRASI (İcra Dairesinde)

BİR HUKUK DAVASININ TEMEL AŞAMALARI

- **DİLEKÇELER AŞAMASI**
  - Her iki taraf karşılıklı ikişer dilekçe verir.
  - Yaklaşık 2-2,5 aylık bir aşamadır.
  - Genellikle tarafların egemen olduğu bir aşamadır.
- **TAHKİKAT AŞAMASI**
  - Duruşmalar yapılır, deliller incelenir.
  - Yaklaşık 3-6 aylık bir aşamadır.
  - Mahkemenin egemen olduğu bir aşamadır.
- **YARGILAMA ve HÜKÜM AŞAMASI**

BİR HUKUK DAVASINDA KANUN YOLLARI

GENEL KAYNAKÇA

- Alacakaptan, Uğur: "1929'dan Bugüne Kadar Ceza Muhakemesi Yasası-Güncel Sorunlar", CMUK Sempozyumu, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Karşısında 70. Yıldönümünde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Marmara Üniversitesi İnsan Hakları, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul 1999, s.11-17.
- Alangoya, Yavuz : Medeni Usul Hukuku Esasları, C.I, İstanbul 2000, C.II, İstanbul 2001.
- Ansay, Sabri Şakir: Hukuk Yargılaması Usulleri, B.7, Ankara 1960.
- Arslan, Ramazan : Bilirkişilik Uygulaması ve Bu Uygulamaya Yargıtay'ın Etkisi, Yargıtay Dergisi (Özel sayı), 1989, S.1-4, s.156-183.
- Arslan, Ramazan : Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.
- Arslan, Ramazan/Süha Tanrıver: Yargı Örgütü Hukuku Ders Kitabı, B.2, Ankara 2001.
- Artuk, Mehmet Emin/Ahmet Gökçen/A. Caner Yenidünya: Uygulamalı Ceza Hukuku, Ankara 1999.
- Berki, Şakir : Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1959.
- Bilge, Necip: Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, Ankara 1973.
- Bilge, Necip/Ergun Önen : Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, B.3, Ankara 1978.
- Bozkurt, Argun : İş Yargılaması Usul Hukuku, Ankara 1999.
- Cihan, Erol/Feridun Yenisey: Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1997.
- CMUK 2000 Tasarısı : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı, Ankara 2000.
- Çenberci, Mustafa: İş Mahkemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 1969.
- Dönmezer, Sulhi: "Ceza Muhakemesi Kanunu 1999 Tasarısının Temel İlkeleri", CMUK Sempozyumu, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Karşısında 70. Yıldönümünde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Marmara Üniversitesi İnsan Hakları, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul 1999, s. 3-7, s. 8-28.
- Erem, Faruk: Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, Ankara 1986.
- Erman, Eyüp Sabri: İş Davaları ve Tatbikatı, Ankara 1956.
- Esener, Turhan: İş Hukukunda Uyuşmazlıkların Barış Yolu İle Çözümü, İstanbul 1970, s.1 vd.
- Esmein, A. : A History of Continental Criminal Procedure With Special Reference To France, Çev. John Simpson, Boston 1913.
- Fawcett, J.E.S.: "Criminal Procedure and the European Convention on Human Rights", Human Rights in Criminal Procedure, Ed. J.A. Andrews, The Hague 1982, s. 17-30.
- Feyzioğlu, Metin: Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, Ankara 1996.
- Friedenthal, Jack H./ Mary Kay Kane/Arthur R. Miller: Civil Procedure, Second Edition, Minnesota 1993.
- Gözübüyük, Şeref/ Turgut Tan : İdare Hukuku, C.II, İdari Yargılama Hukuku, Ankara 1999.
- Gölcüklü, Feyyaz : İdari Ceza Hukuku ve Anlamı, İdarenin Cezai Müeyyide Tatbiki, AÜSBFD, Haziran 1963, s.117-136.
- Gölcüklü, Feyyaz/Şeref Gözübüyük: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara 1996.
- Günday, Metin: İdari Yargının Görev Alanının Anayasal Dayanakları, Anayasa Yorumu, 14, Ankara 1997, s.347-348.
- Gürdoğan, Burhan: Tashihi Karar Müessesesi, Ahmet Esat Arsebük'ün Aziz Hatırası'na Amağan, Ankara 1958, s.285-306.
- Hall, Jerome : "The Basic Dilemma of Criminal Procedure", Crime, Law and Society, Elected By Abraham S. Goldstein And Joseph Goldstein, New York 1971, s. 231-238.

5. SİAD ZİRVESİ "YARGI SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMASI"

-) Ingraham, Barton, L. : The Structure of Criminal Procedure, Laws and Practice of France, The Soviet Union, China, and The United States, USA 1987.
-) İçel, Kayıhan/Feridun Yenisey: Karşılaştırmalı Ve Uygulamalı Ceza Kanunları, İstanbul 1994.
-) Keyman, Selahattin: Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık, Ankara 1970.
-) Konuralp, Halûk : Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Ankara 1999.
-) Konuralp, Halûk:20.Yüzyıl Sonlarında Medeni Usul Hukuku Sorunlarına Bir Bakış, Yeni Türkiye, (Temmuz-Ağustos 1996) (Yargı reformu Özel Sayısı),s.537-542.
-) Kunter, Nurullah/Feridun Yenisey : Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2000.
-) Kuru, Baki : Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.I-VI, İstanbul 2001.
-) Kuru, Baki : Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı, Ankara 1995.
-) Kuru, Baki : Nizasız Kaza, Ankara 1961.
-) Kuru, Baki/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz: İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, B.13, Ankara 2000.
-) Kuru, Baki/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz: Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, B.12, Ankara 2000.
-) Langbein, John H.: Comparative Criminal Procedure : Germany, St.Paul, Minnesota 1977.
-) Önen, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979.
-) Önen, Ergun: Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara 1972 (Sulh).
-) Özgen, Eralp: Ceza Hukuku ve Ceza Muhakeme Hukuku Bilgisi, Eskişehir 1988.
-) Öztürk, Bahri/ Mustafa R. Erdem/Veli Özer Özbek : Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2000.
-) Öztürk, Bahri/ Mustafa R. Erdem/Veli Özer Özbek: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Ankara 1998.
-) Pekcanitez, Hakan : Medeni Usul Hukuku, Ankara 2000.
-) Peters, Karl: Strafprozeß, Heidelberg 1985.
-) Postacıoğlu, İlhan: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.
-) Shapiro, Barbara J.: Beyond Reasonable Doubt and Probable Cause, Historical Perspectives on The Anglo - American Law of Evidence, USA 1991.
-) Soyaslan, Doğan : Ceza Muhakemeleri Usulü Hukuku, Ankara 2000.
-) Taner, Tahir : Ceza Muhakemeleri Usulü, İstanbul 1955.
-) Toroslu, Nevzat: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 1998.
-) TÜSİAD Raporu : Yargılama Düzeninde Kalite, Haz. Erdoğan Teziç, Yıldızhan Yayla, Köksal Bayraktar, Erdener Yurtcan, Selçuk Öztekin, Süheyl Batum, Necmi Yüzbaşıoğlu, İstanbul 1998.
-) Twining, William : Theories Of Evidence : Bentham and Wigmore, London 1985.
-) Üstündağ, Saim : Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II, B.6, İstanbul 1997.
-) Vincent, Jean/Serge Guinchard : Procédure civile, 25. édition, Paris 1999.
-) Yenisey, Feridun : Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu, İstanbul 1979.
-) Yenisey, Feridun : Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku, Hazırlık Soruşturması ve Polis, İstanbul 1993.
-) Yılmaz, Ejder: Hukuk Davalarında Yasa Yollarına Başvuru Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlandırılmasının Yerindeliği Sorunu, TBBD 1988, S.1, s.131-155.
-) Yılmaz, Ejder: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 1998
-) Yurtcan, Erdener : Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul 1998.
-) İlgili web sayfaları:
  -) T.C Adalet Bakanlığı , www.adalet.gov.tr
  -) T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, www.adli-sicil.gov.tr

